

SPIS TREŚCI

CZEŚĆ A

<i>AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich</i>	4
I. Informacje ogólne i dane statystyczne o wyrokach wydanych w sprawach polskich.....	4
II. Informacje o sprawach rozpatrywanych przez Trybunał, dotyczących praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego lub dotyczących zagadnień ważnych dla wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.....	7
III. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz	10
<i>Konczelska przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 20 września 2011 r., skarga nr 27294/08 (kluczowe zagadnienia: proceduralna ochrona prawa do życia, utrata statusu ofiary naruszenia art. 2 Konwencji)</i>	10
<i>Stokłosa przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 3 listopada 2011 r., skarga nr 32602/08 (kluczowe zagadnienia: stosowanie tymczasowego aresztowania przez asesora, prawo do sądu niezawisłego i niezależnego)</i>	12
<i>Laska przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 6 września 2011 r., skarga nr 42446/06 (kluczowe zagadnienia: przesłuchanie małoletniego w trybie art. 185a k.p.k. i prawo do ponownego przesłuchania)</i>	14
<i>Richert przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 25 października 2011 r., skarga nr 54809/07 (kluczowe zagadnienia: prawo do sądu ustanowionego ustawą, delegowanie sędziego do innego sądu a orzekanie przez sąd nienależycie obsadzony, prawo do rzetelnego procesu)</i>	15
<i>Welke i Białek przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 1 marca 2011 r., skarga nr 15924/05, (kluczowe zagadnienia: ochrona informacji niejawnych w procesie karnym przez ograniczenie dostępu do niejawnych akt sprawy a prawo do obrony; wyłączenie jawności rozprawy a rzetelność postępowania; wyłączenie publiczności ogłoszenia ustnych motywów wyroku a prawo do publiczności rozprawy)</i>	17
<i>Mirosław Zieliński przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 20 września 2011 r., skarga nr 3390/05, (kluczowe zagadnienia: rzetelność postępowania odwoławczego, niedoprowadzenie pozbawionego wolności oskarżonego na rozprawę odwoławczą)</i>	21
<i>All – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym państwom Rady Europy</i>	23
<i>Ullens de Schooten and Rezabek przeciwko Belgii – wyrok z dnia 20 września 2011 r., skargi nr 3989/07 i 38353/07 (kluczowe zagadnienia: odmowa wniesienia pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej a prawo do sądu; obowiązek uzasadnienia decyzji o odmowie skierowania pytania prejudycjalnego jeżeli pochodzi ona od sądu, od orzeczenia którego nie przysługuje środek odwoławczy)</i>	23
<i>Zandbergs przeciwko Łotwie – wyrok Trybunału z dnia 20 grudnia 2011 r. skarga nr 71092/01 (kluczowe zagadnienia: zaliczanie tymczasowego aresztowania stosowanego w innym państwie w toku procedury ekstradycyjnej do maksymalnego okresu stosowania tego środka w postępowaniu krajowym, art. 5 Konwencji)</i>	27
WYBRANE PIŚMIENICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIENIŃ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz ZA OKRES 1 stycznia – 31 grudnia 2011 r.	28

CZĘŚĆ B

BI – Orzecznictwo ETS związane z problematyką prawnokarną	31
<i>Sprawa C-507/10 – wyrok Trybunału z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez sędziego prowadzącego postępowanie przygotowawcze przy Tribunale di Firenze w toku postępowania karnego przeciwko X. (kluczowe zagadnienia: szczególny tryb przesłuchania świadka małoletniego w postępowaniu przygotowawczym, uprawnienie świadka do spowodowania przesłuchania go przez sąd w postępowaniu przygotowawczym; decyzja ramowa w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym)</i>	31
<i>Połączone sprawy C-483/09 i C-1/10 – wyrok Trybunału z dnia 15 września 2011 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez Audiencia Provincial de Tarragona (Hiszpania) w toku postępowań karnych prowadzonych przeciwko Magatte Gueye (C-483/09), przy udziale X, oraz Valentínowi Salmerónowi Sánchezowi (C-1/10), przy udziale Y (kluczowe zagadnienia: orzekanie środka karnego zakazu zbliżania się do ofiary; decyzja ramowa w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym; wykluczenie mediacji przy przemocy domowej)</i>	34
<i>Sprawa C-163/10 – wyrok Trybunału z dnia 6 września 2011 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez sąd włoski Tribunale di Isernia w postępowaniu karnym przeciwko Aldowi Patriciellowi (kluczowe zagadnienia: zakres immunitetu członka Parlamentu Europejskiego; odpowiedzialność za pomówienie dokonane poza budynkiem Parlamentu Europejskiego)</i>	37
<i>Sprawa C-489/10 – opinia rzecznika generalnego Juliane Kokott z dnia 15 grudnia 2011 r. wydana w sprawie pytania prejudycjalnego Sądu Najwyższego RP skierowanego w toku postępowania karnego przeciwko Łukaszowi Marcinowi Bondzie</i>	41
BII – wybrane sprawy rozpatrywane przez ETS dotyczące pytań prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych	42
<i>Sprawa C-399/11 – pytanie prejudycjalne Trybunału Konstytucyjnego Hiszpanii skierowane dnia 28 czerwca 2011 r. w toku postępowania karnego przeciwko Stefanowi Melloniemu (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania; postępowanie in absentia; Karta Praw Podstawowych; prawo do obrony)</i>	42
<i>Sprawa C-396/11 – pytanie prejudycjalne Curte de Apel Constanța (Rumunia) skierowane dnia 27 lipca 2011 r. w toku postępowania karnego przeciwko Ciprian Vasile Radu (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania; standardy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Karty Praw Podstawowych a przekazanie w trybie ENA, skutki nieprawidłowej transpozycji decyzji ramowej)</i>	43
<i>Sprawa C-42/11 – pytanie prejudycjalne Cour d'appel d'Amiens (Francja) skierowane dnia 31 stycznia 2011 r. w toku postępowania karnego przeciwko Joao Pedrowi Lopesowi Da Silvie Jorge'owi (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania; zasada niedyskryminacji; przekazanie własnego obywatela)</i>	44
WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 stycznia – 31 grudnia 2011 r.	45

CZEŚĆ A

AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich

I. Informacje ogólne i dane statystyczne o wyrokach wydanych w sprawach polskich

W okresie od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2011 r. Trybunał ogłosił 71 wyroków w sprawach polskich, z czego 46 dotyczyło wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Ze względu na wagę i różnorodność zagadnień poruszanych w tych orzeczeniach, zostaną one poniżej pogrupowane według praw konwencyjnych, których dotyczą.

I. Prawo do życia (art. 2 Konwencji):

- Naruszenie prawa do życia z powodu nieprzeprowadzenia rzetelnego, sprawnego i skutecznego postępowania karnego, które wyjaśniałoby powody śmierci męża skarżącej, przywalonego przez drzewo w parku miejskim: wyrok z dnia 14 czerwca 2011 r., *Ciechońska przeciwko Polsce*, skarga nr 19776/04.

W 2011 r. Trybunał wydał kilka decyzji o niedopuszczalności skarg, w których sformułowano zarzut naruszenia art. 2 Konwencji z powodu nieprzeprowadzenia rzetelnego i sprawnego postępowania wyjaśniającego okoliczności śmierci osoby. Dopiero zestawienie jednego wyroku stwierdzającego naruszenie art. 2 Konwencji z tymi decyzjami daje rzeczywisty obraz stanu przestrzegania proceduralnych obowiązków państwa, wynikających z art. 2 Konwencji. Jedna z decyzji stwierdzających niedopuszczalność skargi na naruszenie prawa do życia zostanie przedstawiona w dalszej części opracowania (decyzja w sprawie *Konczelska przeciwko Polsce* z dnia 20 września 2011 r.). Druga decyzja w sprawie *Trzepakko przeciwko Polsce* z dnia 13 września 2011 r. (skarga nr 25124/09), dotyczy zarzutu nierzetelnego prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawie śmierci córki skarżącej w Szpitalu Bródnowskim w Warszawie. Trybunał uznał skargę za oczywiście bezzasadną stwierdzając, że postępowanie przygotowawcze w tej sprawie było prowadzone zgodnie z wymogami proceduralnej ochrony prawa do życia.

II. Zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania (art. 3 Konwencji):

- Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu niezapewnienia skarżącemu odpowiednich warunków bytowych lub opieki medycznej w zakładzie karnym lub areszcie śledczym: wyrok z dnia 25 stycznia 2011 r. *Kupczak przeciwko Polsce*, skarga nr 2627/09; wyrok z dnia 26 lipca 2011 r. *Musiątek i Baczyński przeciwko Polsce*, skarga nr 32798/02 (naruszenie stwierdzono tylko wobec jednego ze skarżących); wyrok z dnia 20 września 2011 r., *Mirostław Zieliński przeciwko Polsce*, skarga nr 3390/05.
- Niedopuszczalność skargi na naruszenie art. 3 Konwencji z powodu niezapewnienia skarżącemu odpowiednich warunków bytowych w czasie detencji – skarga niedopuszczalna z powodu niewyczerpania krajowych środków odwoławczych – wyrok z dnia 13 września 2011 r. *Wersel przeciwko Polsce*, skarga nr 30358/04.

- Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu pobicia skarżącego w czasie przewożenia go z aresztu na rozprawę oraz w budynku sądu i nieprzeprowadzenia skutecznego postępowania zmierzającego do pociągnięcia do odpowiedzialności winnych nadużyć: wyrok z dnia 27 września 2011 r., *Karbowniczek przeciwko Polsce*, skarga nr 22339/08.
- Oczywista bezzasadność zarzutu naruszenia art. 3 Konwencji z powodu doprowadzania skarżącego (członka zorganizowanej grupy przestępczej) z aresztu do sądu w kajdankach nałożonych na nogi i ręce – wyrok z dnia 18 stycznia 2011 r. *Rogala przeciwko Polsce*, skarga nr 40176/08.
- Brak naruszenia art. 3 Konwencji z powodu użycia przymusu w czasie interwencji policji: wyrok z dnia 1 lutego 2011 r. *Sambor przeciwko Polsce*, skarga nr 15579/05.

III. Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5 Konwencji):

- Brak naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji (zarzut dotyczył arbitralnego zastosowania tymczasowego aresztowania): wyrok z dnia 14 czerwca 2011 r. *Mirosław Garlicki przeciwko Polsce*, skarga nr 36921/07.
- Naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji z powodu zastosowania tymczasowego aresztowania przez asesora: wyrok z dnia 14 czerwca 2011 r. *Mirosław Garlicki przeciwko Polsce*, skarga nr 36921/07; wyrok z dnia 3 listopada 2011 r. *Stokłosa przeciwko Polsce*, skarga nr 32602/08.
- Naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji z powodu zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania (13 wyroków): wyrok z dnia 18 stycznia 2011 r. *Grochulski przeciwko Polsce*, skarga nr 33004/07; wyrok z dnia 25 stycznia 2011 r. *Jęczmieniowski przeciwko Polsce*, skarga nr 747/09; wyrok z dnia 25 stycznia 2011 r. *Henryk Sikorski przeciwko Polsce*, skarga nr 10041/09; wyrok z dnia 25 stycznia 2011 r. *Zdziarski przeciwko Polsce*, skarga nr 14239/09; wyrok z dnia 1 lutego 2011 r. w sprawie *Choumakov przeciwko Polsce (nr 2)*, skarga nr 55777/08; wyrok z dnia 1 lutego 2011 r., *Knyter przeciwko Polsce*, skarga nr 31820/06; wyrok z dnia 8 lutego 2011 r. w sprawie *Finster przeciwko Polsce*, skarga nr 24860/08; wyrok z dnia 8 lutego 2011 r. w sprawie *Trojanowski przeciwko Polsce*, skarga nr 27952/08; wyrok z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie *Raducki przeciwko Polsce*, skarga nr 10274/08; wyrok z dnia 3 maja 2011 r. w sprawie *Bielski przeciwko Polsce i Republice Federalnej Niemiec*, skarga nr 18120/03; wyrok z dnia 31 maja 2011 r. w sprawie *Bogusław Krawczak przeciwko Polsce*, skarga nr 24205/06; wyrok z dnia 26 lipca 2011 r. w sprawie *M.B. przeciwko Polsce*, skarga nr 11887/07; wyrok z dnia 20 grudnia 2011 r. w sprawie *Zambrzycki przeciwko Polsce*, skarga nr 10949/10.
- Brak naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji (przy zarzucie zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania – 6 wyroków): wyrok z dnia 18 stycznia 2011 r. *Rogala przeciwko Polsce*, skarga nr 40176/08; wyrok z dnia 1 lutego 2011 r. w sprawie *Lesiak przeciwko Polsce*, skarga nr 19218/07; wyrok z dnia 15 lutego 2011 r. w sprawie *Ściebura przeciwko Polsce*, skarga nr 39412/08; wyrok z dnia 3 maja 2011 r. w sprawie *Chernyshov przeciwko Polsce*, skarga nr 35630/02; wyrok z dnia 13 września 2011 r. w sprawie *Bystrowski przeciwko Polsce*, skarga nr 15476/02; wyrok z dnia 27 września 2011 r., *Karbowniczek przeciwko Polsce*, skarga nr 22339/08 (zarzut przewlekłości tymczasowego aresztowania został uznany za niedopuszczalny jako oczywiście bezzasadny).

- Naruszenie art. 5 ust. 5 Konwencji z powodu odmowy zasądzenia odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie w sytuacji jego uprzedniego zaliczenia na poczet kary grzywny: wyrok z dnia 10 maja 2011 r. w sprawie *Włoch przeciwko Polsce (nr 2)*, skarga nr 33475/08.

IV. Prawo do rzetelnego procesu (art. 6 Konwencji):

- Naruszenie art. 6 Konwencji z powodu przewlekłego prowadzenia postępowania karnego: wyrok z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie *Gut przeciwko Polsce*, skarga nr 32440/08; wyrok z dnia 1 lutego 2011 r. w sprawie *Choumakov przeciwko Polsce (nr 2)*, skarga nr 55777/08; wyrok z dnia 14 czerwca 2011 r. w sprawie *Skurat przeciwko Polsce*, skarga nr 26451/07; wyrok z dnia 21 czerwca 2011 r. w sprawie *Winerowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 4382/10; wyrok z dnia 5 lipca 2011 r. w sprawie *Jurewicz przeciwko Polsce*, skarga nr 18500/10; wyrok z dnia 20 grudnia 2011 r. w sprawie *Gil przeciwko Polsce*, skarga nr 29130/10.
- Naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (c) Konwencji z powodu niezapewnienia dostępu do kasacyjnego etapu postępowania (5 wyroków): wyrok z dnia 12 kwietnia 2011 r. w sprawie *Słowik przeciwko Polsce*, skarga nr 31477/05; wyrok z dnia 13 września 2011 r. w sprawie *Wersel przeciwko Polsce*, skarga nr 30358/04; wyrok z dnia 11 października 2011 r. w sprawie *Włodarczyk przeciwko Polsce*, skarga nr 16286/07; wyrok z dnia 18 października 2011 r. w sprawie *Dombrowski przeciwko Polsce*, skarga nr 9566/10; wyrok z dnia 20 grudnia 2011 r. w sprawie *Mirostaw Wojciechowski przeciwko Polsce*, skarga nr 18063/07.
- Niezasadność zarzutu naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu niedoprowadzenia oskarżonego pozbawionego wolności na rozprawę odwoławczą: wyrok z dnia 20 września 2011 r., *Mirostaw Zieliński przeciwko Polsce*, skarga nr 3390/05.
- Naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu niezapewnienia równości stron w postępowaniu lustracyjnym (5 wyroków): wyrok z dnia 19 kwietnia 2011 r. w sprawie *Tomasz Kwiatkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 24254/05; wyrok z dnia 19 kwietnia 2011 r. w sprawie *Moczulski przeciwko Polsce*, skarga nr 49974/08; wyrok z dnia 31 maja 2011 r. w sprawie *Zawisza przeciwko Polsce*, skarga nr 37293/09; wyrok z dnia 31 maja 2011 r. w sprawie *Zabłocki przeciwko Polsce*, skarga nr 10104/08; wyrok z dnia 14 czerwca 2011 r. w sprawie *Mościcki przeciwko Polsce*, skarga nr 52443/07.
- Brak naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji (zarzuty dotyczyły braku równości stron w dostępie do niejawnych części akt sprawy i wyłączenia publiczności rozprawy z powodu ochrony informacji niejawnych): wyrok z dnia 1 marca 2011 r. w sprawie *Welke i Białek przeciwko Polsce*, skarga nr 15924/05.
- Naruszenie art. 6 ust. 1 (prawo do sądu ustanowionego ustawą): wyrok z dnia 25 października 2011 r. w sprawie *Richert przeciwko Polsce*, skarga nr 54809/07.
- Brak naruszenia art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 d Konwencji (zarzut dotyczył prawa oskarżonego do zadawania pytań świadkom oskarżenia): wyrok z dnia 10 maja 2011 r. w sprawie *Jakubczyk przeciwko Polsce*, skarga nr 17354/04.

- Naruszenie art. 6 ust. 2 Konwencji (domniemanie niewinności) z powodu zamieszczenia w uzasadnieniu postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania zwrotu przesądzającego o winie oskarżonego: wyrok z dnia 8 lutego 2011 r. w sprawie *Finster przeciwko Polsce*, skarga nr 24860/08.
- Niedopuszczalność zarzutu naruszenia domniemanie niewinności (art. 6 ust. 2 Konwencji) z powodu utraty statusu „ofiary” wskutek stwierdzenia naruszenia i zasądzenia zadośćuczynienia w postępowaniu krajowym: wyrok z dnia 14 czerwca 2011 r. *Mirostław Garlicki przeciwko Polsce*, skarga nr 36921/07.

V. Prawo do prywatności (art. 8 Konwencji):

- Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu odmowy udzielenia przepustki z zakładu karnego w celu odwiedzenia córki przebywającej w szpitalu po wypadku oraz w celu udziału w pogrzebie córki: wyrok z dnia 29 listopada 2011 r. w sprawie *Giszczałak przeciwko Polsce*, skarga nr 40195/08.
- Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu uniemożliwienia lub nieuzasadnionego ograniczenia kontaktów osadzonego z najbliższymi: wyrok z dnia 1 lutego 2011 r., *Knyter przeciwko Polsce*, skarga nr 31820/06; wyrok z dnia 31 maja 2011 r. w sprawie *Bogusław Krawczak przeciwko Polsce*, skarga nr 24205/06.
- Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu ocenzurowania korespondencji osadzonego z Trybunałem: wyrok z dnia 1 lutego 2011 r. w sprawie *Lesiak przeciwko Polsce*, skarga nr 19218/07; wyrok z dnia 20 września 2011 r., *Mirostław Zieliński przeciwko Polsce*, skarga nr 3390/05.

VI. Prawo do swobody wypowiedzi (art. 10 Konwencji):

- Naruszenie art. 10 Konwencji z powodu wydania wyroku skazującego za opublikowanie wywiadu pomimo odmowy autoryzacji: wyrok z dnia 5 lipca 2011 r. w sprawie *Wizerkaniuk przeciwko Polsce*, skarga nr 18990/05.

II Informacje o sprawach rozpatrywanych przez Trybunał, dotyczących praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego lub dotyczących zagadnień ważnych dla wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych

1. Sprawa Andrzej Marek przeciwko Polsce, skarga nr 3032/07²

W 2002 r. skarżący Andrzej Marek został skazany za zniesławienie przez Sąd Rejonowy w Szczecinie na karę 3 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na dwuletni okres próby. Sąd uznał go za winnego tego, że nie podjął kroków zmierzających do zweryfikowania zniesławiających informacji, jakie opublikował na temat pracownika lokalnego samorządu. Sąd stwierdził, że opublikowane treści (zarzut wykorzystywania funkcji publicznej do celów prywatnych, oczywisty brak kompetencji, uzyskanie stanowiska wyłącznie dzięki koneksjom), były jednoznacznie zniesławiające, poniżały urzędnika w oczach opinii publicznej, nie zostały też podjęte w celu obrony społecznie uzasadnionego interesu.

² Streszczenie skargi opracowano na podstawie opisu sprawy udostępnionego przez Trybunał pod adresem: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=Marek&sessionid=86426719&skin=hudoc-cc-en>

Wyrok ten został utrzymany w mocy przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w dniu 26 listopada 2003 r.

W 2004 Rzecznik Praw Obywatelskich wywiódł kasację nadzwyczajną od tego wyroku. Dnia 22 czerwca 2004 r. Sąd Najwyższy oddalił ją jako niezasadną (postanowienie w sprawie V KK 70/04).

Następnie skarżący wniósł skargę konstytucyjną. Nie została ona jednak rozpoznana merytorycznie ze względu na to, że dnia 30 października 2006 r. TK, wskutek pytania sądu Rejonowego w Gdańsku, stwierdził zgodność art. 212 § 2 k.k. z Konstytucją RP. Wobec tego rozstrzygnięcia postępowanie w sprawie skargi konstytucyjnej zostało umorzone postanowieniem z dnia 3 listopada 2006 r.

W postępowaniu przed ETPCz skarżący zarzuca naruszenie art. 10 Konwencji (prawo do swobody wypowiedzi).

Skarga Andrzeja Marka została przekazana rządowi do ustosunkowania się. Sprawa jest w toku.

2. Sprawa Leopold Przemysk przeciwko Polsce, skarga nr 22426/11³

Przedstawianie dziejów postępowania karnego prowadzonego wobec podejrzanych o spowodowanie śmierci Grzegorza Przemyska Czytelnikom POESK byłoby nietaktem – wszak to sprawa powszechnie znana. Dlatego poprzestanę na krótkim przypomnieniu:

- postępowanie karne toczyło się w zasadzie od 1990 r. Wyroki uniewinniające niejakiego I. K. były wydawane przez Sąd Okręgowy w Warszawie w 1997 r., 2000 r. i w 2004 r. (oczywiście były one następnie uchylane przez sąd odwoławczy lub Sąd Najwyższy).
- W 2008 r. po raz pierwszy zapadł w pierwszej instancji wyrok skazujący. Został on jednak uchylony przez Sąd Apelacyjny w Warszawie a postępowanie umorzono z powodu przedawnienia karalności czynów zarzucanych oskarżonemu.
- Dnia 28 lipca 2010 r. Sąd Najwyższy oddalił kasację Prokuratora Generalnego od tego orzeczenia.

Sąd Najwyższy orzekał w omawianej sprawie kilkakrotnie: w 2001 r., kiedy uchylił prawomocny wyrok uniewinniający i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie; w 2009 r., kiedy odmówił wydania uchwały wskutek pytania prawnego Sądu Apelacyjnego w Warszawie (I KZP 18/09, postanowienie z dnia 23 września 2009 r.) i, jak już wspomniano, dnia 28 lipca 2010 r.

Skargę do ETPCz wniósł ojciec Grzegorza Przemyska, zarzucając naruszenie proceduralnych obowiązków ochrony prawa do życia (art. 2 Konwencji) wskutek prowadzenia nieskutecznego i nierzetelnego postępowania karnego, które w rezultacie nie doprowadziło do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej osób winnych śmierci jego syna.

Trybunał przekazał rządowi skargę do ustosunkowania się niemalże natychmiast po jej wniesieniu, co miało miejsce dnia 30 marca 2011 r.

Trybunał skierował do rządu następujące pytania:

³ Streszczenie skargi opracowano na podstawie opisu sprawy udostępnionego przez Trybunał pod adresem: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=Przemysk&sessionid=86426719&skin=hudoc-cc-en>

1) Czy zarzut proceduralnego naruszenia art. 2 Konwencji jest dopuszczalny *ratione temporis* w kontekście tego, że śmierć syna skarżącego miała miejsce w 1983 roku?

W tym względzie Trybunał odwołał się do kilku swoich orzeczeń, w których dopuścił rozpatrywanie zarzutu proceduralnego naruszenia prawa do życia pomimo tego, że śmierć osoby nastąpiła na długo przed ratyfikowaniem Konwencji przez pozwane państwo-stronę Konwencji (tzw. *doktryna Šilih*, czyli linia orzecznicza wywodząca się od wyroku Wielkiej Izby w sprawie *Šilih przeciwko Słowenii* z dnia 9 kwietnia 2009 r.). Jest to pierwsza sprawa przeciwko Polsce, w której Trybunał będzie musiał rozważyć zastosowanie *doktryny Šilih*.⁴

2) Czy sposób prowadzenia postępowania karnego w sprawie skarżącego narusza art. 2 Konwencji?

3. Sprawa *Norbert Stępień przeciwko Polsce*, skarga nr 19228/07⁵

Skarżący został oskarżony o wyludzanie kredytów i działanie w zorganizowanej grupie przestępczej. W toku postępowania przygotowawczego i pierwszoinstancyjnego był tymczasowo aresztowany przez prawie 2 lata i 9 miesięcy. Sąd Rejonowy w Sosnowcu skazał go na karę 3 lat i 10 miesięcy pozbawienia wolności. Od tego wyroku nie odwołał się oskarżyciel publiczny a jedynie oskarżony. Wyrok został uchylony przez sąd odwoławczy a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania. W czasie trwania ponownego postępowania karnego skarżący nadal pozostawał w areszcie, pomimo składania licznych wniosków o jego uchylenie. Dnia 19 lutego 2007 r. tymczasowe aresztowanie skarżącego zostało przedłużone przez Sąd Rejonowy w Sosnowcu aż do 1 czerwca 2007 r. W zażaleniu na to postanowienie obrońca skarżącego stwierdził, że w dniu 31 stycznia 2007 r. stosowanie tymczasowego aresztowania wobec skarżącego przekroczyło swój maksymalny wymiar, gdyż czas jego trwania zrównał się z wymiarem kary orzeczonej przez sąd I instancji w uchylonym wyroku, która to kara nie może być podwyższona w ponownym postępowaniu ze względu na obowiązywanie zakazu *reformationis in peius*. Dnia 27 lutego 2007 r. Sąd Okręgowy w Katowicach uchylił stosowanie wobec skarżącego tymczasowego aresztowania. Niezasadność stosowania tego środka zapobiegawczego po dniu 31 stycznia 2007 r. została również potwierdzona w piśmie do skarżącego, skierowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

Postępowanie karne wobec skarżącego toczy się obecnie przed Sądem Rejonowym w Dąbrowie Górniczej.

Skarżący podniósł szereg zarzutów związanych ze stosowaniem wobec niego tymczasowego aresztowania (art. 5 Konwencji). Skarży m. in. bezpodstawność tymczasowego aresztowania, jego przewlekłość oraz niemożność uzyskania odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie ze względu na to, że nie zakończyło się jeszcze postępowanie karne w jego sprawie.

Sprawa została przekazana rządowi do ustosunkowania się.

⁴ Szerzej na temat oderwania się proceduralnego obowiązku ochrony prawa do życia od odpowiedzialności państwa za naruszenie materialne tego prawa: M. Wąsek-Wiaderek, *O proceduralnych obowiązkach państwa na gruncie art. 2 i 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – wykładnia czy tworzenie prawa?* (w:) *Między wykładnią a tworzeniem prawa. Refleksje na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i międzynarodowych trybunałów karnych*, red. C. Mik, K. Gałka, Toruń 2011, s. 127 – 143.

⁵ Streszczenie skargi opracowano na podstawie opisu sprawy udostępnionego przez Trybunał pod adresem: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbk&action=html&highlight=St%u0119pie%u0144&sessionid=86426719&skin=hudoc-cc-en>

III. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz

Konczelska przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 20 września 2011 r., skarga nr 27294/08 (kluczowe zagadnienia: proceduralna ochrona prawa do życia, utrata statusu ofiary naruszenia art. 2 Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Trybunał potwierdził w tej decyzji swoje stanowisko wyrażone w dotychczasowym orzecznictwie, że w przypadku błędów w sztuce lekarskiej lub innych nieumyślnych zaniedbań personelu medycznego proceduralna ochrona prawa do życia może być zrealizowana przez zapewnienie najbliższym pokrzywdzonego stosownego odszkodowania i zadośćuczynienia, połączonych z możliwością zainicjowania postępowania dyscyplinarnego wobec personelu medycznego. Jeżeli prowadzone jest postępowanie karne, Trybunał poddaje jego sprawność i skuteczność mniej restryktywnej ocenie niż w przypadkach spowodowania śmierci w innych okolicznościach.

Co jednak warto podkreślić, Trybunał wskazał na możliwość rozpatrywania w przyszłości skarg dotyczących zaniedbań lekarskich na podstawie art. 3 (zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania) i art. 8 (prawo do prywatności).

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżąca w czasie ciąży pozostawała pod opieką lekarza J.R. Ciąża przebiegała normalnie. Dnia 24 lipca 2003 r. skarżąca została przyjęta do szpitala w związku z rozpoczęciem porodu. Po 11 godzinach, kiedy poród nie postępował, skarżąca i jej mąż zwrócili się do doktora J. R. o przeprowadzenie cesarskiego cięcia. Lekarz odmówił przeprowadzenia zabiegu. Skarżąca urodziła córkę po 35 godzinach trwania porodu. Dziecko nie dawało oznak życia, było reanimowane przez około 10 minut. Doznało w czasie porodu ciężkich uszkodzeń neurologicznych, wymagało ciągłej opieki, nie mówiło, nie jadło i nie mogło chodzić. Skarżąca złożyła do prokuratury zawiadomienie o popełnieniu przez J. R. przestępstwa narażenia jej córki na niebezpieczeństwo utraty życia (art. 160 k.k.).

Wskutek opisanego zdarzenia przeciwko J. R. toczyły się równolegle trzy postępowania: dyscyplinarne, karne i cywilne. Postępowanie dyscyplinarne zakończyło się ukaraniem lekarza za nieprawidłowe wykonywanie obowiązku monitorowania przebiegu drugiej fazy porodu. Postępowanie przygotowawcze w tej sprawie zostało najpierw umorzone po uzyskaniu opinii biegłego, który stwierdził, że dopuszczono się poważnych uchybień w nadzorowaniu porodu, brak jest jednak wystarczających dowodów na to, że ta okoliczność stała się wyłączną przyczyną stanu zdrowia córki skarżącecej. Postanowienie o umorzeniu postępowania zostało jednak uchylone i nakazano dalsze prowadzenie postępowania dowodowego. W szczególności, prokurator nakazał załączyć do akt sprawy opinię biegłego uzyskaną w toku postępowania dyscyplinarnego, która wskazywała na związek przyczynowy pomiędzy zaniedbaniem w nadzorowaniu przebiegu porodu a stanem zdrowia dziecka.

Ostatecznie 29 grudnia 2006 r., po ponad trzech latach od wszczęcia postępowania przygotowawczego, prokurator Prokuratury Rejonowej w Zabrze skierował akt oskarżenia przeciwko J. R. do Sądu Rejonowego w Zabrze. Został on oskarżony o nieumyślne spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Skarżąca zgłosiła swój udział w postępowaniu w charakterze oskarżycielki posiłkowej.

Dnia 28 lutego 2007 r. odbyło się posiedzenie organizacyjne, na którym wyznaczono terminy trzech kolejnych rozpraw na marzec, kwiecień i maj 2007 r. Na żadną z tych rozpraw nie stawiał się oskarżony J. R. Sąd co prawda wydał nakaz doprowadzenia go na rozprawę, ale nie zostały podjęte kroki w celu jego wykonania. Oskarżony tymczasem na dzień przed wyznaczonym terminem rozprawy został przyjęty do szpitala psychiatrycznego. Biegli psychiatrzy orzekli, że z powodu depresji i uzależnienia alkoholowego nie może on brać udziału w postępowaniu przez okres trzech miesięcy.

Pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej zwrócił uwagę, że oskarżony dopuścił się obstrukcji procesowej i że w świetle obowiązujących przepisów możliwe jest prowadzenie rozprawy pod jego nieobecność.

Dnia 21 października 2007 oskarżony J. R. zmarł. Postępowanie karne zostało umorzone. W dniu 16 maja 2008 r. zmarła córka skarżącej.

W rezultacie przeprowadzonego postępowania cywilnego na rzecz skarżącej zasądzono 408 847 zł. odszkodowania.

2. Zarzuty skarżącej

Skarżąca zarzuciła, że postępowanie karne prowadzone przeciwko doktorowi J. R. było przewlekłe i nieefektywne.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

Trybunał już w pierwszych zdaniach uzasadnienia decyzji stwierdził, że nie należy wykluczać, iż w sprawach podobnych do omawianej, w których mamy do czynienia z cierpieniem ludzkim wywołanym nieprawidłową opieką lekarską, odpowiednie byłoby badanie skargi z punktu widzenia standardów art. 3 (zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania) i 8 Konwencji (prawo do prywatności). Następnie jednak Trybunał uznał, że sprawa została przekazana rządowi do ustosunkowania się jako skarga na naruszenie prawa do życia, dlatego będzie ostatecznie rozpatrywana na gruncie art. 2 Konwencji.

Trybunał przypomniał, że działania lub zaniechania podejmowane w obszarze opieki medycznej mogą, w pewnych okolicznościach, skutkować odpowiedzialnością państwa za naruszenie pozytywnych obowiązków ochrony prawa do życia (art. 2 Konwencji). Jednakże, jeżeli państwo wprowadziło odpowiednie przepisy w celu zapewnienia wysokiego standardu przygotowania do zawodu personelu medycznego oraz zabezpieczające życie pacjentów, to wówczas nie należy uznawać, że zdarzenia takie jak popełnienie błędu w sztuce lekarskiej lub zaniedbania w koordynowaniu leczenia konkretnego pacjenta są wystarczającym powodem dla stwierdzenia odpowiedzialności państwa za naruszenie jego pozytywnych obowiązków ochrony życia na podstawie art. 2 Konwencji. Zatem, w ramach tzw. „obowiązków pozytywnych” należy od państwa wymagać wprowadzenia regulacji zmuszających szpitale (tak publiczne jak i prywatne) do stosowania odpowiednich środków ochrony życia pacjentów. Ponadto należy zagwarantować dostępność efektywnego systemu wymiaru sprawiedliwości, tak, aby przyczyna śmierci pacjenta mogła być należyście wyjaśniona a odpowiedzialni za nią mogli być podciągnięci do odpowiedzialności.

Trybunał uznał, że w omawianej sprawie jego zadanie ogranicza się do zbadania, czy państwo odpowiedziało w prawidłowy sposób (proceduralnie) na zarzuty naruszenia prawa

do życia. Zdaniem Trybunału państwo zagwarantowało proceduralną ochronę życia córki skarżącej w odpowiedni sposób. Trybunał podkreślił, że przeprowadzono skuteczne postępowanie dyscyplinarne a skarżąca uzyskała odszkodowanie, którego kwota odpowiada zwyczajowo zasądzanej w podobnych sprawach w Polsce. Z tego powodu Trybunał uznał, że skarżąca utraciła status „ofiary” naruszenia w rozumieniu art. 34 Konwencji i uznał skargę z tego powodu za niedopuszczalną. Doszło bowiem w postępowaniach krajowych zarówno do przyznania, że miało miejsce naruszenie, jak i do jego prawidłowego zrekomensowania.

Decyzja o niedopuszczalności skargi została przyjęta większością głosów.

*

Stokłosa przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 3 listopada 2011 r., skarga nr 32602/08 (kluczowe zagadnienia: stosowanie tymczasowego aresztowania przez asesora, prawo do sądu niezawisłego i niezależnego)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Tym orzeczeniem Trybunał potwierdził, że nie tylko orzekanie o odpowiedzialności karnej przez asesora naruszało Konwencję (art. 6 ust. 1), ale sprzeczne z nią było również stosowanie tymczasowego aresztowania przez ten organ.

Na dwie okoliczności trzeba zwrócić uwagę:

- ze względu na wymóg wniesienia skargi do Trybunału w terminie 6 miesięcy od wydania w sprawie ostatecznego rozstrzygnięcia (którym będzie rozpoznanie zażalenia na postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania) nie grozi nam raczej zalew podobnych skarg przeciwko Polsce.
- Po drugie, w tej sprawie – inaczej niż w sprawie *Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce* (skarga nr 23614/08) – Trybunał nie wypowiedział się co do potrzeby wznowienia postępowania karnego. Przypomnieć trzeba, że w wyroku *Henryk Urban i Ryszard Urban* Trybunał zasadniczo wyłączył potrzebę wznowienia. Powód milczenia Trybunału na temat potrzeby wznowienia postępowania karnego w wyroku *Stokłosa* wydaje się oczywisty: Trybunał rozstrzygał kwestię incydentalną w stosunku do zasadniczego nurtu procesu karnego. Uchybienie konwencji w postępowaniu incydentalnym potwierdzone orzeczeniem ETPCz zasadniczo nie może stanowić podstawy wznowienia całego postępowania karnego (szerzej na ten temat: M. Wąsek-Wiaderek, *Wznowienie postępowania karnego w następstwie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Studia i Analizy Sądu Najwyższego, tom IV, red. K. Ślęzak, Warszawa 2010, s. 277 – 304).

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący, od 1989 r. do 2005 r. członek Senatu, został oskarżony m. in. o wręczane korzyści majątkowych urzędnikom Ministerstwa Finansów. Po przekazaniu go do Polski na podstawie europejskiego nakazu aresztowania, został tymczasowo aresztowany postanowieniem z dnia 21 grudnia 2007 r. przez Sąd Rejonowy dla Warszawy – Pragi. Orzeczenie to wydał asesor. W zażaleniu na to postanowienie obrońcy skarżącego podnieśli, że organ, który zastosował tymczasowe aresztowania nie był „sądem” w rozumieniu art. 5 ust. 3 Konwencji, gdyż zgodnie z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego brakowało mu przy-

miotu niezależności od władzy wykonawczej. Argumentowali, że w sprawie miało miejsce uchybienie z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k.

Dnia 12 lutego 2008 r. Sąd Okręgowy w Warszawie nie uwzględnił zażalenia na postanowienie z dnia 21 grudnia 2007 r. Sąd stwierdził, że zgodnie z wyrokiem TK, przez okres 18 miesięcy od daty ogłoszenia tego wyroku przepisy dotyczące asesora nadal obowiązują i mogą być stosowane. Dlatego w sprawie skarżącego orzekła osoba uprawniona i nie doszło do zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił, że stosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania przez asesora naruszało wymogi art. 5 ust. 3 Konwencji, zgodnie z którym:

„Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit. c) niniejszego artykułu [czyli w związku z postępowaniem karnym – M. W.-W.] powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej i ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.”

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Trybunał najpierw przypomniał i obszernie zacytował fragmenty swego wyroku z dnia 30 listopada 2010 r. wydanego w sprawie *Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce* (skarga nr 23614/08). W tym orzeczeniu (omówionym w POESK nr 3-4/2010) Trybunał uznał, że asesor nie jest „sądem niezależnym” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji, powtarzając w tym względzie zasadniczo stanowisko Trybunału Konstytucyjnego.

Następnie Trybunał przywołał swój pogląd wyrażony w sprawie *Mirostaw Garlicki przeciwko Polsce* (wyrok z dnia 14 czerwca 2011 r.)⁶, zgodnie z którym „inny urzędnik uprawniony przez ustawę do wykonywania władzy sądowej” w rozumieniu art. 5 ust. 3 Konwencji nie musi spełniać wszystkich kryteriów „sądu” wymaganych na gruncie art. 6 ust. 1 Konwencji. Musi jednak być niezależny od władzy wykonawczej i od stron. W rezultacie w sprawie *Mirostaw Garlicki* Trybunał uznał, że wymóg niezależności od władzy wykonawczej dotyczy nie tylko „sądu”, o którym mowa w art. 6 ust. 1 Konwencji, ale również „sędziego” i „innego urzędnika uprawnionego do wykonywania władzy sądowej” w rozumieniu art. 5 ust. 3 Konwencji.

Po dokonaniu tych ustaleń Trybunał stwierdził, że sytuacja skarżącego jest identyczna jak w sprawie *Mirostaw Garlicki* i stwierdził naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji. Trybunał zdecydowanie odrzucił argument rządu, że brak niezależności organu stosującego tymczasowe aresztowanie został następnie zniwelowany wskutek rozpoznania sprawy w drugiej instancji przez trzyosobowy skład sędziów zawodowych. Trybunał przyznał, że w dotychczasowym orzecznictwie dotyczącym art. 6 ust. 1 Konwencji niekiedy dopuszczał zniwelowanie braku niezależności organu orzekającego w pierwszej instancji w przypadku wydania orzeczenia w drugiej instancji przez sąd spełniający wymogi konwencyjne. Stwierdził jednak, że tak rozumiana doktryna „zniwelowania uchybienia” nie ma zastosowania do przypadków objętych art. 5 ust. 3 Konwencji. Trybunał podkreślił, że postanowienie o za-

⁶ Wyrok ten jest dostępny w j. polskim na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Z tego powodu zrezygnowałam z jego omówienia w POESK.

stosowaniu tymczasowego aresztowania jest natychmiast wykonywane, dlatego nie można uznać, że brak niezależności organu stosującego ten środek zapobiegawczy może być skutecznie zniwelowany w postępowaniu odwoławczym.

Trybunał orzekł też, że samo stwierdzenie naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji stanowi w sprawie wystarczające zadośćuczynienie dla skarżącego.

*

Laska przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 6 września 2011 r., skarga nr 42446/06 (kluczowe zagadnienia: przesłuchanie małoletniego w trybie art. 185a k.p.k. i prawo do ponownego przesłuchania)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Orzeczenie to potwierdza, że w świetle wymogów konwencyjnych ponowne przesłuchanie małoletniego świadka na żądanie oskarżonego, który nie miał obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu prowadzonym w trybie art. 185a k.p.k., powinno nastąpić automatycznie a wniosek oskarżonego o ponowne przesłuchanie nie może być oddalony na podstawie przesłanek wymienionych w art. 170 § 1 k.p.k. W sprawie F. Laski Sąd Najwyższy oddalając kasację zajął inne stanowisko (sprawa IV KK 226/06, postanowienie z dnia 6 lipca 2006 r.). Trzeba jednak stwierdzić, że w późniejszym orzecznictwie jednolicie wypowiedała się za automatyzmem ponownego przesłuchania małoletniego świadka, jeżeli oskarżony nie posiadał obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został oskarżony a następnie prawomocnie skazany za seksualne wykorzystanie swojej małoletniej córki (wówczas w wieku 7 lat) na karę 2 lat i 8 miesięcy pozbawienia wolności. Małoletnia była przesłuchiwana w postępowaniu przygotowawczym w trybie art. 185a k.p.k., jednak w czasie przesłuchania skarżący nie był reprezentowany przez obrońcę. Jego wniosek o ponowne przesłuchanie dziecka złożony w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji i następnie w apelacji nie został uwzględniony. Na podstawie opinii biegłego sądy stwierdziły, że ponowne przesłuchanie małoletniej mogłoby utrwalić w jej psychice traumatyczne przeżycia i negatywnie wpłynąć na jej dalszy rozwój.

W kasacji skarżący sformułował zarzut naruszenia art. 185a k.p.k. Została ona oddalona jako oczywiście bezzasadna. Sąd Najwyższy przyjął, że żądanie ponownego przesłuchania małoletniego świadka nie powoduje automatycznie przeprowadzenia tej czynności, albowiem wniosek ten podlega ocenie jak każdy wniosek dowodowy przez pryzmat art. 170 k.p.k.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił, że w postępowaniu karnym nie zapewniono mu możliwości zadawania pytań małoletniemu świadkowi, co naruszyło art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 d Konwencji.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

W tej sprawie rząd złożył jednostronną deklarację na podstawie art. 37 ust. 1c Konwencji⁷, przyznając zaistnienie naruszenia prawa skarżącego do rzetelnego procesu i zobowiązując się do zapłaty na rzecz skarżącego kwoty 6 450 zł. Zgodnie ze złożoną deklaracją, kwota ta pokrywa wszystkie roszczenia, zarówno majątkowe jak i niemajątkowe wynikłe z przyznanego naruszenia Konwencji oraz koszty postępowania, jakie poniósł skarżący.

Skarżący nie zaaprobował proponowanej kwoty, uznając ją za zbyt niską. Pomimo wyrażenia przez skarżącego woli merytorycznego rozpoznania jego skargi, Trybunał zdecydował się przyjąć jednostronną deklarację rządu i podjął decyzję o skreśleniu sprawy z listy skarg na podstawie art. 37 ust. 1c Konwencji. Trybunał wyjaśnił, że objęty skargą aspekt prawa do rzetelnego procesu karnego był już przedmiotem badania w wielu sprawach, w tym na tle skarg przeciwko Polsce. Podkreślił też, że istnieje jednolita linia orzecznictwa na ten temat, zatem dalsze rozpatrywanie tej skargi nie jest konieczne z punktu widzenia ogólnego interesu ochrony praw człowieka. Zaproponowaną kwotę Trybunał uznał za odpowiednią w świetle kwot zadośćuczynienia zasądzanych przez niego w innych podobnych sprawach.

Decyzja o skreśleniu sprawy z listy skarg zapadła jednomyślnie.

*

Richert przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 25 października 2011 r., skarga nr 54809/07 (kluczowe zagadnienia: prawo do sądu ustanowionego ustawą, delegowanie sędziego do innego sądu a orzekanie przez sąd nienależycie obsadzony, prawo do rzetelnego procesu)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Omówione poniżej orzeczenie potwierdza, że należyta obsada sądu jest istotnym elementem prawa do sądu niezależnego, niezawisłego ustanowionego ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji. Trybunał przesądził, że orzekanie przez sąd nienależycie obsadzony (a takim jest sąd, w którym jeden z sędziów nie został delegowany do orzekania w danym terminie) stanowi niejako automatycznie naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji. Stanowisko to jest w pełni uzasadnione. Trudno bowiem wyobrazić sobie, by zgodne ze standardem konwencyjnym pozostawało postępowanie naruszające wymogi art. 77 § 8 u.s.p.

Sąd Najwyższy w wielu orzeczeniach uznawał orzekanie przez sędziego niedelegowanego do orzekania w danym terminie za bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. (por. wyrok z dnia 12 czerwca 2007 r., IV KK 42/07; wyrok z dnia 24 paździer-

⁷ Art. 37 Konwencji stanowi:

1. Trybunał może w każdej fazie postępowania zdecydować o skreśleniu skargi z listy spraw, jeżeli okoliczności prowadzą do wniosku, że:

- a) skarżący nie podtrzymuje swej skargi lub
- b) spór został już rozstrzygnięty, lub
- c) z jakiegokolwiek innej przyczyny ustalonej przez Trybunał nie jest uzasadnione dalsze rozpatrywanie skargi.

Jednakże Trybunał kontynuuje rozpatrywanie skargi, jeśli wymaga tego poszanowanie praw człowieka w rozumieniu Konwencji i jej protokołów.

2. Trybunał może podjąć decyzję o ponownym wpisaniu skargi na listę spraw, jeśli uzna, że okoliczności uzasadniają takie postępowanie.

nika 2007 r., III KK 210/07). Tak niestety nie stało się przy rozpoznaniu kasacji skarżącego, uznanej za oczywiście bezzasadną. Nienależytą obsadę sądu I instancji przeoczył też sąd rozpoznający apelację. Znamienne i zgodne z zasadą subsydiarności było jednak to, że Trybunał nie próbował sam przesądzać, czy w sprawie zaistniała rzeczywiście przesłanka z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., a jedynie skrytykował sądy za nieprzeprowadzenie należytego badania sprawy z urzędu pod tym kątem.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został oskarżony przed Sądem Okręgowym w Gdańsku o usiłowanie zabójstwa i udział w zorganizowanej grupie przestępczej. Proces rozpoczął się w 2004 r. Prezes Sądu Okręgowego, działając na podstawie art. 77 § 8 ustawy prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej: „u.s.p.”) oddelegował do pełnienia obowiązków w tym sądzie sędziego sądu rejonowego, L. M. Została ona członkiem składu orzekającego w sprawie skarżącego. Delegowanie odnosiło się do konkretnych dat rozpraw (26 października, 16 i 23 listopada 2004 r.).

Po przeprowadzeniu rozprawy w ww. terminach, kolejne rozprawy miały miejsce w następujących dniach: 14 grudnia 2004 r., 25 stycznia 2005 r., 3 i 15 marca 2005 r., 14 i 19 maja 2005 r., 17 czerwca 2005 r., 12 lipca 2005 r. i 3 października 2005 r.

W październiku 2005 r. Przewodniczący Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w Gdańsku zwrócił się do Prezesa tego sądu o wyjaśnienie zakresu delegowania sędzi L. M. W szczególności zapytał, czy została ona delegowana tylko do trzech rozpraw prowadzonych w 2004 r., czy też do orzekania w całym postępowaniu pierwszoinstancyjnym w sprawie skarżącego. Prezes odpowiedział, że sędzia została delegowana na czas od dnia 24 października 2004 r. aż do wydania w tej sprawie wyroku w pierwszej instancji. Pomimo uzyskania takiej odpowiedzi, Przewodniczący Wydziału zwrócił się do Prezesa Sądu Okręgowego o delegowanie sędzi L. M. do orzekania w dacie 3 listopada 2005 r. Prezes udzielił takiej delegacji w odniesieniu do tej daty. Podobne delegacje (ze wskazaniem terminu orzekania) dotyczyły kolejnych terminów rozpraw.

Dnia 16 listopada 2005 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku wydał wyrok skazujący. Skarżący odwołał się, nie podnosił jednak zarzutu nieprawidłowej obsady sądu. W październiku 2006 wyrok został częściowo zmieniony przez sąd odwoławczy. Skarżący wniósł kasację. W późniejszym, dodatkowym piśmie skierowanym do Sądu Najwyższego podniósł po raz pierwszy zarzut nieprawidłowej obsady sądu orzekającego w jego sprawie. Dnia 20 września 2007 r. Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną i nie sporządził uzasadnienia swego postanowienia.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił, że został osądzony przez sąd, który nie spełniał wymogów „sądu ustanowionego przez prawo” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji. Twierdził, że początkowa delegacja sędzi L. M. odnosiła się jedynie do trzech rozpraw, a późniejsze delegowanie jej do orzekania w sądzie okręgowym, które miało miejsce z 2005 r., nastąpiło z mocą wsteczną. Skarżący zarzucił także nierzetelność postępowania przed Sądem Najwyższym spowodowaną niesporządzeniem uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji, podzielając stanowisko skarżącego, że nie został osądzony przez „sąd ustanowiony ustawą”. Uzasadnienie wyroku ma dość nietypowy charakter. Trybunał odwołał się bowiem głównie do orzecznictwa samego Sądu Najwyższego, w którym dokonano wykładni art. 77 § 8 u.s.p. w kontekście zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Przytoczył je dość obszernie, odwołując się do uchwały z dnia 26 września 2002 r. (I KZP 28/02) i postanowienia z dnia 19 września 2006 r. (III KO 21/06). W oparciu o oba orzeczenia ustalił, że w sprawie skarżącego sędzia L. M. nie była prawidłowo delegowana do orzekania na większości rozpraw przeprowadzonych w 2005 r. Trybunał podkreślił, że wymiana korespondencji urzędowej pomiędzy Przewodniczącym Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w Gdańsku a Prezesem tego Sądu świadczy o wątpliwościach, jakie Przewodniczący Wydziału powziął w odniesieniu do prawidłowej obsady sądu orzekającego w sprawie skarżącego. Trybunał uznał, że list Prezesa Sądu Okręgowego z dnia 26 października 2005 r. stanowił potwierdzenie udzielenia delegacji sędzi L. M. z mocą wsteczną, a taki sposób delegowania nie był zgodny z prawem krajowym.

Następnie Trybunał ustosunkował się do podnoszonej przez rząd okoliczności, że skarżący nie podniósł zarzutu nienależytej obsady sądu w apelacji ani w późniejszej kasacji, a dopiero w uzupełniającym ją piśmie. Trybunał odnotował, że nienależyta obsada sądu należy do uchybień procesowych, które sąd odwoławczy i następnie sąd kasacyjny były zobowiązane badać z urzędu, poza granicami podniesionych zarzutów. Trybunał stwierdził, że w sprawie istniały ujawnione i udokumentowane korespondencją urzędową wątpliwości co do prawidłowości obsady składu orzekającego. Dlatego nie można uznać, że kasacja skarżącego była oczywiście bezzasadna. Ostatecznie w punkcie 54 wyroku Trybunał stwierdził:

„... ponieważ obsada sądu mogła mieć decydujący wpływ na wynik sprawy, Sąd Najwyższy powinien odnieść się do tej kwestii w uzasadnieniu swego orzeczenia. Zamiast tego oddalił kasację używając zwyczajowej formuły używanej przy oddalaniu kasacji oczywiście bezzasadnych.”

Na koniec Trybunał przypomniał, że to właśnie na sądach krajowych w pierwszej kolejności ciąży obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego. Jednak wobec tego, że sądy nie dokonały oceny, czy delegowanie sędziego do orzekania z mocą wsteczną było zgodne z prawem, Trybunał nie ma żadnych podstaw przyjąć, że obsada składu orzekającego w sprawie skarżącego pomiędzy dniem 27 października 2004 r. a dniem 11 października 2005 r. była prawidłowa w świetle prawa krajowego.

Trybunał odmówił zasądzenia żądanego przez skarżącego zadośćuczynienia pieniężnego uznając, że stwierdzenie naruszenia Konwencji stanowi samo w sobie wystarczające zadośćuczynienie.

*

Welke i Białek przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 1 marca 2011 r., skarga nr 15924/05, (kluczowe zagadnienia: ochrona informacji niejawnych w procesie karnym przez ograniczenie dostępu do niejawnych akt sprawy a prawo do obrony; wyłącze-

nie jawności rozprawy a rzetelność postępowania; wyłączenie publiczności ogłoszenia ustnych motywów wyroku a prawo do publiczności rozprawy⁸Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

W omówionym wyroku Trybunał po raz pierwszy oceniał rzetelność postępowania karnego, w którym zastosowano środki ochrony informacji niejawnych. Dotychczas wydane wyroki dotyczyły wyłącznie ograniczeń prawa do obrony i równości stron w związku z wykorzystaniem informacji niejawnych w postępowaniach lustracyjnych. Okazało się, że Trybunał jest gotów zastosować mniej rygorystyczny standard oceny rzetelności „zwykłych” postępowań karnych, w których utajnienie pewnych informacji jest konsekwencją podjętych działań przedprocesowych (w tym przypadku czynności operacyjnych w postaci niejawnego nadzoru przesyłki).

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżącymi w tej sprawie byli pani D. Welke i pan P. Białek. Oboje skarżący zostali zatrzymani a następnie tymczasowo aresztowani w związku z zarzutem wprowadzenia do obrotu 971 gramów kokainy. Część dowodów zgromadzonych w sprawie uzyskano w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych Centralnego Biura Śledczego, polegających na niejawnym nadzorowaniu przesyłki z Brazylii zaadresowanej do skarżących. Funkcjonariusze CBŚ przejęli przesyłkę, zastąpili znalezioną w niej kokainę inną substancją i zainstalowali w niej urządzenie podsłuchowe. Otwarcie przesyłki i zastąpienie kokainy inną substancją zostało utrwalone na nagraniu video. Akt oskarżenia w tej sprawie został wniesiony do Sądu Okręgowego w Kielcach w dniu 18 kwietnia 2003 r. W uzasadnieniu aktu oskarżenia prokurator powołał się m. in. na dowody, którym nadano status informacji niejawnych. Taki też charakter miało uzasadnienie aktu oskarżenia, które było dostępne dla oskarżonych jedynie w kancelarii tajnej.

Przed rozprawą skarżący, reprezentowani przez obrońców z wyboru (pierwsza ze skarżących miała dwóch obrońców, drugi skarżący – jednego) dwukrotnie uzyskali dostęp do niejawnego uzasadnienia aktu oskarżenia w kancelarii tajnej Sądu Okręgowego w Kielcach. Ponadto skarżący zapoznali się z utajnioną częścią materiału dowodowego w kancelarii tajnej, w tym z nagraniem z niejawnego przejęcia przesyłki z kokainą przez funkcjonariuszy CBŚ i z dokumentacją fotograficzną z tej czynności. Sąd Okręgowy w Kielcach przeprowadził rozprawę w następujących terminach: 27 maja, 12, 13 czerwca, 22 lipca, 10 września 8 października 2003 r. Jawność rozprawy wyłączono ze względu na konieczność zachowania w tajemnicy okoliczności, których ujawnienie mogłoby naruszać ważny interes państwa (art. 360 § 1 pkt 3 k.p.k.). W toku rozprawy przesłuchani zostali funkcjonariusze CBŚ, którzy wykonywali czynności niejawnego nadzoru przesyłki, odtworzono też nagrania z podsłuchu umieszczonego w paczce. Na przedostatniej rozprawie skarżąca D. Welke bezskutecznie wnosiła o uchylenie postanowienia o prowadzeniu rozprawy z wyłączeniem jawności argumentując, że jej prawo do obrony jest utrudnione z powodu zakazu sporządzania notatek z akt sprawy. Jej obrońca nie poparł tego wniosku, sprzeciwił się mu także oskarżyciel publiczny. Wniosek ten nie został uwzględniony przez sąd.

Dnia 15 października 2003 r. Sąd Okręgowy w Kielcach ogłosił wyrok w sprawie. Oboje skarżący zostali skazani na kary roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywny za udział w przewozie kokainy przez terytorium Polski w porozumieniu z innymi osobami. Sąd

⁸ Omówienie tego wyroku, mojego autorstwa, zostało również zamieszczone w Biuletynie Prawa Karnego nr 7/2011.

Okręgowy w Kielcach uznał, że materiał uzyskany z podsłuchu nie może stanowić dowodu w sprawie, gdyż zgoda następcza na stosowanie podsłuchu operacyjnego została wyrażona przez sąd po upływie terminu przewidzianego w art. 19 ust. 3 ustawy o Policji. Ze względu na ochronę informacji niejawnych, uzasadnienie wyroku nie zostało doręczone skarżącym i mogli oni zapoznać się z jego treścią jedynie w kancelarii tajnej sądu.

Skarżący odwołali się od wyroku. Dnia 10 marca 2004 r. przed Sądem Apelacyjnym w Krakowie odbyła się rozprawa apelacyjna, w czasie której sąd przesłuchał funkcjonariuszy CBS przeprowadzających niejawny nadzór przesyłki. Rozprawę przeprowadzono z wyłączeniem jawności. Sąd odwoławczy zmienił kwalifikację prawną czynów zarzucanych skarżącym na usiłowanie nieudolne przewozu kokainy przez terytorium Polski i zmniejszył wymiar kary do jednego roku pozbawienia wolności. Sąd odwoławczy uznał za niezasadny zarzut podniesiony w apelacji, że sąd pierwszej instancji oparł ustalenia faktyczne na dowodach niedopuszczalnych.

Skarżący wnieśli kasacje od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie. Dnia 20 października 2004 r. Sąd Najwyższy oddalił obie kasacje, jako oczywiście bezzasadne.

2. Zarzuty skarżących

Skarżący sformułowali cztery zarzuty, przy czym dwa pierwsze zostały rozpoznane przez Trybunał łącznie. Pierwszy zarzut dotyczył naruszenia prawa do rzetelnego procesu przez poczynienie przez sąd ustaleń faktycznych na podstawie nielegalnie uzyskanych dowodów, pomimo uznania ich za niedopuszczalne w uzasadnieniu wyroku. Zdaniem skarżących doszło też do naruszenia ich prawa do obrony wskutek ograniczenia dostępu do akt sprawy i pisemnego uzasadnienia wyroku oraz uniemożliwienia sporządzania notatek z akt tajnych. Trzeci zarzut dotyczył naruszenia prawa skarżących do publicznego rozpoznania ich sprawy, natomiast ostatni – naruszenia prawa do publicznego ogłoszenia wyroku.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Pierwszy z zarzutów skarżących został uznany za bezzasadny. Skarżący twierdzili, że sąd w rzeczywistości czynił ustalenia faktyczne na podstawie nagrania z urządzenia podsłuchowego umieszczonego w przesyłce, chociaż formalnie w uzasadnieniu wyroku uznał ten dowód za niedopuszczalny. Zdaniem skarżących zasadność ich zarzutu potwierdza fakt wykluczenia tego dowodu dopiero po zamknięciu przewodu sądowego, w uzasadnieniu wyroku. Trybunał nie podzielił stanowiska skarżących. Jego zdaniem Sąd Apelacyjny w Krakowie w uzasadnieniu swego wyroku w dostateczny sposób wykazał, że dowód uznany za niedopuszczalny nie był podstawą dokonywania ustaleń faktycznych w sprawie.

Trybunał stwierdził, że nawet przy poczynieniu założenia, że dowód ten mógł wpłynąć na orzeczenie sądu pierwszej instancji, to z pewnością nie miał wpływu na wyrok sądu odwoławczego. Trybunał podkreślił, że Sąd Apelacyjny w Krakowie przeprowadził dowód z przesłuchania funkcjonariuszy CBS na rozprawie odwoławczej, dokonał też zmiany kwalifikacji prawnej czynów przypisanych skarżącym, jednocześnie jednak nie zapoznał się z dowodem z nagrań z podsłuchu, jako uznanym za niedopuszczalny przez sąd pierwszej instancji. Trybunał nie miał zatem wątpliwości, że dowód ten nie mógł mieć wpływu na wynik postępowania karnego prowadzonego wobec skarżących.

Również drugi zarzut skarżących, dotyczący naruszenia prawa do obrony wskutek ograniczenia dostępu do niejawnych akt postępowania, został uznany za bezzasadny. Trybunał wyraźnie stwierdził, że inaczej niż w sprawach lustracyjnych, nie ma wątpliwości co do zasadności zastosowania szczególnej ochrony wobec informacji niejawnych, uzyskanych w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych w sprawie karnej dotyczącej obrotu substancjami psychotropowymi. Trybunał podkreślił, że cały materiał dowodowy, także ten uznany za niejawny, został udostępniony skarżącym i ich obrońcom. W tym względzie nie doszło do naruszenia prawa do obrony.

Trybunał przyznał, że obowiązek zapoznawania się z niejawną częścią akt sprawy wyłącznie w kancelarii tajnej i związane z tym utrudnienia ograniczają wykonywanie prawa do obrony. Stwierdził jednak, że w omawianej sprawie to ograniczenie było zgodne z art. 6 ust. 1 Konwencji, jako że zastosowano tylko takie restrykcje, jakie były konieczne dla należytej ochrony informacji niejawnych. Trybunał zauważył, że zarzut niemożności robienia notatek z niejawnej części akt został należycie rozpatrzony przez Sąd Apelacyjny w Krakowie, który uznał, że nie wpłynęło to na prawo skarżących do efektywnego prowadzenia obrony. Trybunał podkreślił też, że wskazane ograniczenie w dostępie do akt dotyczyło obu stron postępowania karnego, nie doszło zatem do naruszenia równości stron.

Jednocześnie Trybunał wyraźnie zastrzegł, że jego rozstrzygnięcie jest zdeterminowane okolicznościami tej konkretnej sprawy. Następnie stwierdził, że co do zasady uniemożliwienie oskarżonemu lub jego obrońcy sporządzania notatek i posługiwania się nimi w czasie formułowania linii obrony może stanowić podstawę do uznania postępowania karnego za nierzetelne. Podkreślił, że w zależności od okoliczności sprawy, na negatywną ocenę takiego postępowania może nie mieć wpływu fakt, że wobec oskarżyciela publicznego zastosowano podobne ograniczenia, jak również i to, że oskarżony i jego obrońca mogą opierać się na tym, co zapamiętali przeglądając akta w kancelarii tajnej. Dodał, że wymóg rzetelnego procedowania byłby spełniony, gdyby obrońca oskarżonego miał możliwość sporządzania notatek z akt w kancelarii tajnej i następnie mógł się nimi posługiwać na rozprawie, nawet jeżeli musiałby je po rozprawie zwrócić do kancelarii tajnej.

Trzeci zarzut skarżących dotyczył naruszenia ich prawa do publicznej rozprawy. Trybunał najpierw przypomniał, że z treści art. 6 ust. 1 Konwencji wynika dopuszczalność wyłączenia jawności rozprawy ze względu na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe, jak również wówczas, gdy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości. Wyłączenie jawności musi być bezwzględnie konieczne w okolicznościach danej sprawy. Mając to na względzie Trybunał przystąpił do zbadania, czy wyłączenie jawności rozprawy w sprawie skarżących było: 1) uzasadnione i 2) bezwzględnie konieczne.

W odniesieniu do pierwszego wymogu Trybunał uznał, że konieczność utrzymania w tajemnicy policyjnych metod przeprowadzania czynności operacyjno-rozpoznawczych stanowi wystarczające uzasadnienie dla wyłączenia jawności rozprawy.

Trybunał uznał też, że wyłączenie jawności rozprawy w tej sprawie było niezbędnie konieczne. Podkreślił, że sądy obu instancji przeprowadzały na rozprawie dowody, które opatrzone klauzulami niejawności (nagrania z podsłuchu, przesłuchanie funkcjonariuszy przeprowadzających niejawną dozór przesyłki, nagrania z przejęcia przesyłki i zastąpienia kokainy inną substancją). Trybunał zauważył też, że obrońcy skarżących nie sprzeciwili się wnioskowi oskarżyciela publicznego o wyłączenie jawności rozprawy. W tym kontekście i mając na względzie fakt uznania, że postępowanie prowadzone wobec skarżących było

rzetelne, Trybunał uznał, iż wymóg niezbędnej konieczności wyłączenia jawności rozprawy został spełniony.

Ostatecznie Trybunał uznał zarzut naruszenia prawa skarżących do publicznej rozprawy za oczywiście bezzasadny i, jako taki, za niedopuszczalny na podstawie art. 35 §§ 3 i 4 Konwencji.

Podobne rozstrzygnięcie zapadło w odniesieniu do ostatniego zarzutu skarżących. Trybunał przypomniał, że wymóg publicznego ogłoszenia wyroku traktuje w swoim orzecznictwie dość elastycznie i akceptuje również inne formy upublicznienia wyroku niż jego odczytanie na sali rozpraw. Trybunał odnotował, że sentencje obu wyroków (tak Sądu Okręgowego w Kielcach, jak i Sądu Apelacyjnego w Krakowie) zostały odczytane publicznie. Wyłączono jedynie jawność ustnego przytoczenia powodów wyroków. Było to podyktowane tymi samymi względami, jakie legły u podstaw wyłączenia jawności obu rozpraw. Trybunał nie miał wątpliwości, że powody te dostatecznie uzasadniały wyłączenie jawności podania ustnych motywów wyroków.

*

Mirosław Zieliński przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 20 września 2011 r., skarga nr 3390/05, (kluczowe zagadnienia: rzetelność postępowania odwoławczego, niedoprowadzenie pozbawionego wolności oskarżonego na rozprawę odwoławczą)⁹

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Po raz kolejny Trybunał zmierzył się z powtarzającym się zarzutem naruszenia prawa do obrony wskutek niedoprowadzenia pozbawionego wolności oskarżonego na rozprawę odwoławczą. Tym razem Trybunał w zasadzie nie dokonywał wnikliwej oceny zakresu apelacji skarżącego (czy dotyczyła głównie ustaleń faktycznych, czy też przede wszystkim opierała się na zarzutach naruszenia prawa), jak zwykł to czynić w poprzednich wyrokach. Trybunał stwierdził, że skarżący nie dostarczył szczegółowych informacji na poparcie zarzutu naruszenia art. 6 Konwencji. Głównie z tego powodu został on uznany za niedopuszczalny.

1. Stan faktyczny sprawy (w odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 6 Konwencji) i stanowisko Trybunału

Stan faktyczny w odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 6 Konwencji został w wyroku zaprezentowany bardzo skromnie. Trybunał zaznaczył, że skarżący nie dostarczył wyczerpujących informacji na temat zakresu i skutku złożonej przez niego apelacji od wyroku skazującego. Wiadomo tylko, że dnia 15 marca 2006 r. złożył do Sądu Okręgowego w Płocku wniosek o doprowadzenie go na rozprawę odwoławczą. Sąd nie uwzględnił tego wniosku wyjaśniając w postanowieniu, że udział obrońcy skarżącego w rozprawie odwoławczej jest obligatoryjny a on sam w wystarczający sposób przedstawił swoje stanowisko na piśmie.

W punktach 69 – 73 wyroku Trybunał odniósł się bardzo zwięźle do zarzutu skarżącego uznając go za oczywiście bezzasadny. Trybunał podkreślił, że skarżący nie dostarczył

⁹ W wyroku Trybunał badał kilka innych zarzutów (warunki detencji skarżącego, jego prawo do swobody korespondencji). Jednak omówienie wyroku ograniczy się tylko do rozstrzygnięcia Trybunału w przedmiocie zarzutu naruszenia art. 6 Konwencji (prawo do rzetelnego procesu).

bliższych informacji na temat zakresu jego apelacji i tym samym zakresu rozpatrywania sprawy w instancji odwoławczej. Ponadto sąd odwoławczy odniósł się do wniosku skarżącego i wyjaśnił, dlaczego uznaje za wystarczającą obecność na rozprawie jedynie obrońcy. Zdaniem Trybunału w tych okolicznościach nie można stwierdzić, by skarżący był pozbawiony przedstawienia swoich argumentów w postępowaniu odwoławczym.

* *
*

All – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym państwom Rady Europy

Ullens de Schooten and Rezabek przeciwko Belgii – wyrok z dnia 20 września 2011 r., skargi nr 3989/07 i 38353/07 (kluczowe zagadnienia: odmowa wniesienia pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej a prawo do sądu; obowiązek uzasadnienia decyzji o odmowie skierowania pytania prejudycjalnego jeżeli pochodzi ona od sądu, od orzeczenia którego nie przysługuje środek odwoławczy)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

To ważne orzeczenie. Dotychczas bowiem ETPCz kilkakrotnie stwierdzał brak naruszenia art. 6 Konwencji wówczas, gdy sąd krajowy oddalał wniosek strony postępowania o zainicjowanie procedury prejudycjalnej przed sądem unijnym. Co więcej, w sprawie *Lutz John przeciwko Republice Federalnej Niemiec* (decyzja z dnia 13 lutego 2007 r., skarga nr 15073/03) Trybunał strasburski stwierdził, że oba najwyższe sądy niemieckie (Trybunał Konstytucyjny i Federalny Sąd Najwyższy) nie naruszyły Konwencji odmawiając skierowania wniosku prejudycjalnego bez uzasadnienia swojej decyzji w tym zakresie. W omawianym poniżej orzeczeniu Trybunał strasburski zmienił swoje stanowisko i sformułował wymóg, aby sąd „ostatniej instancji” czyli ten, który jest zobowiązany zainicjować dialog prejudycjalny w myśl art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, sporządzał uzasadnienie decyzji o odmowie wniesienia wniosku prejudycjalnego. Ponieważ w omawianej sprawie sądy prawidłowo uzasadniły swoje orzeczenia, Trybunał stwierdził brak naruszenia art. 6 Konwencji.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący byli dyrektorami laboratorium, które przeprowadzało testy kliniczne refinansowane przez belgijski narodowy instytut ubezpieczenia osób chorych i niepełnosprawnych. W roku 1989 wszczęto wobec nich postępowanie karne w związku z zarzutami naruszenia wymogów prawa krajowego, które uprawniało do prowadzenia laboratoriów tego typu jedynie osoby posiadające określone kwalifikacje. Skarżący nie spełniali wymogów prawa krajowego w tym zakresie (konkretnie art. 3 dekretu królewskiego nr 143). W 1998 r. obaj skarżący zostali skazani na kary grzywny za swoją działalność. Sąd karny uznał także za dopuszczalne roszczenia odszkodowawcze ubezpieczycieli, którzy przystąpili do postępowania karnego w charakterze stron cywilnych. W 2000 r. Sąd Apelacyjny w Brukseli podwyższył wymiar kary wobec skarżących. Nie uwzględnił też ich wniosku o skierowanie pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości o zgodność art. 3 dekretu z prawem unijnym.

W 1999 r. jeden ze skarżących wniósł do Komisji skargę przeciwko Belgii zarzucając, że art. 3 dekretu jest niezgodny z art. 43 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. Po stwierdzeniu przez Komisję niezgodności ww. przepisu z prawem unijnym Belgia w 2005 r. zmieniła art. 3 dekretu.

W 2005 r. Sąd Apelacyjny w Mons rozstrzygnął w przedmiocie roszczeń odszkodowawczych podniesionych wobec skarżących i zasądził na rzecz sześciu pokrzywdzonych firm

ubezpieczeniowych łączną kwotę 1 859 200 euro. Skarżący wnieśli kasację od tego orzeczenia domagając się skierowania pytania prejudycjalnego do Trybunału unijnego w celu wyjaśnienia, czy w sprawie prawidłowo zastosowano zasadę supremacji prawa unijnego. Dnia 14 czerwca 2006 r. Sąd Kasacyjny Belgii oddalił kasację skarżących i stwierdził, że Trybunał unijny w swoim orzecznictwie zaakceptował tezę o konieczności respektowania stanu rzeczy osądzonej (*res iudicata*) nawet wbrew dyrektywom wynikającym z zasady pierwszeństwa prawa unijnego. Nie ma zatem potrzeby kierowania pytania prejudycjalnego wobec tego, że istnieje orzecznictwo TS dotyczące rozstrzyganej kwestii.

W odrębnym postępowaniu przed Conseil d'Etat również nie udało się skarżącym spowodować skierowania wniosku prejudycjalnego do TS.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucili, że odmowa uwzględnienia ich wniosków o skierowanie pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości stanowi naruszenie art. 6 Konwencji.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Trybunał najpierw przypomniał, że Konwencja nie gwarantuje prawa strony (uczestnika) postępowania do spowodowania, aby sąd krajowy przekazał kwestię wstępną (prejudycjalną) do rozstrzygnięcia jakimkolwiek organowi krajowemu lub międzynarodowemu. Trybunał zaznaczył jednak, że z art. 6 ust. 1 Konwencji wynika obowiązek sporządzenia przez sąd krajowy uzasadnienia jego decyzji o odmowie skierowania pytania prejudycjalnego zwłaszcza wówczas, gdy taka odmowa jest dopuszczalna tylko w wyjątkowych okolicznościach.

Następnie Trybunał przystąpił do badania, czy w świetle prawa unijnego „sądy ostatniej instancji” są uprawnione odmówić skierowania wniosku prejudycjalnego. W tym względzie Trybunał odwołał się do tzw. „doktryny CILFIT”, czyli słynnego wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 1982 r., w którym wskazano dwa wyjątki od obowiązku skierowania pytania prejudycjalnego przez „sąd ostatniej instancji”. Wyjątki te, znane pod nazwą „*acte clair*” i „*acte éclairé*”, pozwalają sądowi krajowemu odstąpić od zadania pytania wówczas, gdy przepis prawa unijnego jest jasny i jego wykładnia nie budzi wątpliwości („*acte clair*”) lub istnieje już orzecznictwo Trybunału wyjaśniające określony problem prawa unijnego („*acte éclairé*”). Zdaniem Trybunału strasburskiego z wyroku CILFIT wynika zatem obowiązek uzasadnienia decyzji o odstąpieniu od zadania pytania, w którym sąd krajowy powinien wyjaśnić, dlaczego korzysta z jednego z wyżej wymienionych wyjątków.

Trybunał stwierdził, że zarówno Sąd Kasacyjny Belgii, jak i Conseil d'Etat należycie uzasadniły swoje decyzje o odmowie wniesienia pytania prejudycjalnego, dlatego nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji.

Wyrok nie jest prawomocny. Obecnie rozpatrywany jest wniosek skarżących o skierowanie odwołania od tego wyroku do Wielkiej Izby Trybunału.

*

Müller przeciwko Republice Czeskiej – decyzja Trybunału z dnia 6 września 2011 r., skarga nr 48058/09 (kluczowe zagadnienia: przekazywanie osób skazanych, pojęcie „kary” na

gruncie art. 7 Konwencji, zasada nullum crimen nulla poena sine lege a warunkowe przedterminowe zwolnienie)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Trybunał po raz kolejny potwierdził, że art. 7 Konwencji nie ma zastosowania do warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary. Oznacza to, że zaostrenie przesłanek uzyskania warunkowego przedterminowego zwolnienia (a konkretnie wydłużenie minimalnego okresu kary, jaką trzeba wykonać w celu nabycia prawa do ubiegania się o warunkowe zwolnienie) po wydaniu prawomocnego wyroku nie może być traktowane jako naruszenie art. 7 Konwencji.

1. Stan faktyczny sprawy

W 1998 r. skarżący, obywatel Czech, został skazany w Niemczech za pomocnictwo do zabójstwa na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Jego współnik, sądzony w Czechach za zabójstwo, został skazany na karę 13 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności. W Niemczech skarżący odbywał karę pozbawienia wolności w bardzo dobrych warunkach, mógł swobodnie poruszać się po terenie zakładu karnego przez prawie cały dzień, pracował, miał łatwy dostęp do psychologa, psychiatry i mógł korzystać z różnych zajęć rekreacyjnych. W myśl prawa niemieckiego prawo ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie nabywał po odbyciu 15 lat kary, czyli w dniu 3 maja 2012 r.

Dnia 4 grudnia 1998 r. niemieckie władze wydały nakaz wydalenia skarżącego z terytorium Niemiec. W 2007 r. Minister Sprawiedliwości Bawarii zwrócił się do władz czeskich o przejęcie wykonania kary wobec skarżącego. Minister Sprawiedliwości Czech zgodził się na przejęcie skarżącego, pomimo tego, że nie wyraził on zgody na wykonywanie kary w swoim kraju ojczystym.

W sierpniu 2008 r. Sąd Okręgowy w Pradze dokonał adaptacji orzeczenia sądu niemieckiego, określając kwalifikację czynu skarżącego według prawa czeskiego. Sąd orzekł, że karą podlegającą wykonaniu za ten czyn w Czechach jest kara 15 lat pozbawienia wolności. Sąd podkreślił, że zgodnie z prawem czeskim obowiązującym w czasie dokonania czynu przez skarżącego, orzeczenie za pomocnictwo do zabójstwa kary surowszej niż 15 lat pozbawienia wolności było możliwe jedynie w razie stwierdzenia niewielkich szans na resocjalizację sprawcy. Od tego orzeczenia odwołał się prokurator domagając się wymierzenia skarżącemu kary 25 lat pozbawienia wolności. W październiku 2008 r. Sąd Apelacyjny w Pradze uwzględnił odwołanie prokuratora i orzekł, że skarżący powinien odbywać karę dożywotniego pozbawienia wolności, którą prawo czeskie przewidywało za czyn zarzucany skarżącemu w czasie jego dokonania. Sąd odwoławczy podkreślił, że w toku procedury *exequatur* nie jest dopuszczalne dokonywanie ponownego wymiaru kary według dyrektyw właściwych dla jej stosowania, a jedynie ustalenie, czy kara orzeczona przez sąd innego państwa była w ogóle przewidziana za czyn skazanego w prawie czeskim.

W 2009 r. Sąd Konstytucyjny Republiki Czeskiej oddalił skargę konstytucyjną skarżącego jako oczywiście bezzasadną.

W czerwcu 2009 r. skarżący został przetransportowany do zakładu karnego w Republice Czeskiej, gdzie kontynuował odbywanie kary dożywotniego pozbawienia wolności. Jednocześnie w myśl prawa czeskiego nabył prawo do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu 20 lat kary. Skarżący został osadzony w zakładzie karnym o

zwykłym rygorze, chociaż w Republice Czeskiej regułą jest umieszczanie skazanych na karę dożywotniego pozbawienia w jednostkach penitencjarnych o zaostrzonym rygorze. Sąd penitencjarny uznał bowiem, że wskutek przejęcia kary do wykonania nie może dojść do pogorszenia sytuacji skazanego.

Warunki odbywania kary w zakładzie karnym w Republice Czeskiej były zdecydowanie gorsze. Skarżący nie pracował, mógł przebywać poza celą jedynie przez jedną godzinę w ciągu doby, miał ograniczoną możliwość kontaktowania się z psychologiem i psychiatrą.

W 2010 r. skarżący złożył kolejną skargę konstytucyjną. Tym razem dotyczyła ona pogorszenia warunków wykonania kary wskutek przekazania go, bez jego zgody, Republice Czeskiej. Również ta skarga konstytucyjna została uznana za oczywiście bezzasadną.

2. Prawo mające zastosowanie w sprawie

Przekazanie skarżącego z Niemiec do Republiki Czeskiej miało miejsce na podstawie Konwencji o przekazywaniu osób skazanych, sporządzonej w Strasburgu w 1983 r. oraz Protokołu dodatkowego do tej Konwencji z 1997 r., który umożliwił przekazywanie osób skazanych do kraju ich obywatelstwa nawet bez ich zgody. Zgodnie z art. 7 Protokołu, znajduje on zastosowanie zarówno do wyroków wydanych przed dniem jego wejścia w życie, jak i do wyroków wydanych po jego wejściu w życie.

3. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił, że wskutek przekazania go do Republiki Czeskiej jego sytuacja prawna uległa pogorszeniu, co narusza art. 7 Konwencji. Skarżący podkreślił, że w czasie popełnienia przez niego czynu zabronionego Protokół dodatkowy do Konwencji, który umożliwił przekazanie skazanego bez jego zgody, jeszcze nie obowiązywał, zatem niezgodne z art. 7 Konwencji było jego zastosowanie w tej sprawie. Ponadto skarżący argumentował, że wskutek przekazania go do Republiki Czeskiej nastąpiło wydłużenie okresu kary pozbawienia wolności, jaką musi odbyć, aby ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Zdaniem skarżącego jest to sprzeczne z art. 7 Konwencji.

4. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Trybunał uznał skargę za niedopuszczalną.

Trybunał najpierw przypomniał swoje dotychczasowe orzecznictwo z którego wynika, że orzeczenie sądu wydane w ramach procedury dostosowania kary orzeczonej w innym państwie do prawa kraju wykonania kary, nie wchodzi w zakres art. 7 Konwencji. Nie jest to bowiem orzeczenie wymierzające karę, a jedynie modyfikujące jej wykonanie (por. decyzja Trybunału z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie *Csozászki przeciwko Szwecji*, skarga nr 22318/02). Trybunał podkreślił, że nawet wówczas, gdy wskutek przekazania skazanego kara podlegająca wykonaniu ulega wydłużeniu (ze względu na obostrzenie warunków ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie) nie dochodzi do naruszenia art. 7 Konwencji. Wskazał też, że należy dokonać rozróżnienia pomiędzy środkami, które stanowią „kary” w autonomicznym rozumieniu tego pojęcia na gruncie art. 7 Konwencji a środkami, które jedynie modyfikują wykonanie pierwotnie orzeczonej kary. Do tych drugich art. 7 nie ma zastosowania. Jako że warunkowe przedterminowe zwolnienie jest instytucją odnoszącą się do wykonania kary, nie wchodzi w zakres zastosowania rygorów art. 7 Konwencji. Wobec tych ustaleń Trybunał stwierdził, podobnie jak w sprawie *Cs-*

oszánszki, że retroaktywne stosowanie postanowień Protokołu dodatkowego do Konwencji o przekazywaniu osób skazanych nie narusza art. 7 Konwencji.

Trybunał odniósł się także do drugiego zarzutu skarżącego, że wskutek przekazania nastąpiło znaczące pogorszenie warunków wykonywania orzeczonej wobec niego kary. Zdaniem Trybunału pogorszenie warunków odbywania kary, jako zagadnienie wchodzące w zakres jej wykonania, nie podlega ocenie przez pryzmat art. 7 Konwencji.

Podsumowując, Trybunał uznał, że do orzeczenia sądów czeskich, zarówno tych wydanych w ramach procedury *exequatur*, jaki i dotyczących reżimu wykonania kary, nie ma zastosowania art. 7 Konwencji. Dlatego skarga została uznana za niedopuszczalną *ratione materiae*.

*

Zandbergs przeciwko Łotwie – wyrok Trybunału z dnia 20 grudnia 2011 r. skarga nr 71092/01 (kluczowe zagadnienia: zaliczanie tymczasowego aresztowania stosowanego w innym państwie w toku procedury ekstradycyjnej do maksymalnego okresu stosowania tego środka w postępowaniu krajowym, art. 5 Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Omówiony poniżej wyrok dotyczy kilku aspektów prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego, w tym, m.in. problemu zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania. Zostaną one jednak pominięte w omówieniu wyroku, jako powszechnie znane. Na uwagę zasługuje jednak ważne dla praktyki, aczkolwiek bardzo lapidarnie uzasadnione stwierdzenie, że art. 5 Konwencji nie gwarantuje prawa do zaliczenia czasu trwania aresztu ekstradycyjnego do maksymalnego okresu stosowania środka zapobiegawczego, przewidzianego przez prawo kraju, do którego osoba ścigana została przekazana. Nie chodzi przy tym o zaliczenie aresztu ekstradycyjnego na poczet późniejszej kary orzeczonej wobec osoby ściganej, a jedynie o brak obowiązku uwzględniania czasu trwania aresztu ekstradycyjnego przy ocenie, czy upłynął maksymalny termin stosowania środka zapobiegawczego.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został zatrzymany w 1993 r. w związku z podejrzeniem zlecenia zabicia swojego współnika. Zatrzymanie miało miejsce kilka dni po dokonaniu tej zbrodni przez dwóch napastników. Po kilku tygodniach skarżący został jednak zwolniony z aresztu. Zastosowano wobec niego jedynie nieizolacyjny środek zapobiegawczy – nakaz pozostawania w miejscu zamieszkania. Po przeprowadzeniu dalszych czynności śledztwa, w 1994 r. prokurator postanowił o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec skarżącego. Jako że miejsce jego pobytu nie było znane, wydał decyzję o poszukiwaniu skarżącego listem gończym. W 1998 r. ustalono, że skarżący ukrywa się w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Po wdrożeniu procedury ekstradycyjnej, dnia 20 grudnia 1999 r. skarżący został przekazany Łotwie na podstawie dwustronnej umowy ekstradycyjnej. Wcześniej, w toku postępowania ekstradycyjnego, spędził prawie rok i trzy miesiące w areszcie ekstradycyjnym.

Po wydaniu skarżącego władzom łotewskim, był on nadal tymczasowo aresztowany w toku postępowania przygotowawczego. Kilkakrotnie odwoływał się od kolejnych postano-

wień o przedłużeniu stosowania tego środka zapobiegawczego argumentując, że upłynął maksymalny okres stosowania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym. Zgodnie z prawem łotewskim, stosowanie tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym nie może w żadnym razie przekroczyć 18 miesięcy. Kodeks postępowania karnego wprost stanowi, że do tego terminu nie wlicza się okresu stosowania tymczasowego aresztowania w innym państwie, w toku procedury ekstradycyjnej.

Ostatecznie skarżący został osądzony za zarzucane mu czyny i skazany na karę 9 lat pozbawienia wolności. Na poczet tej kary zaliczono mu okres tymczasowego aresztowania stosowanego w sprawie, łącznie z okresem stosowania tego środka zagranicą, w czasie postępowania ekstradycyjnego.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił m.in., że odmowa zaliczenia czasu trwania aresztu ekstradycyjnego na poczet maksymalnego terminu stosowania tego środka w postępowaniu przygotowawczym, narusza art. 5 ust. 3 Konwencji.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Trybunał odniósł się do ww. zarzutu skarżącego w punktach 63 – 64 wyroku. Trybunał stwierdził, że co do zasady ani z art. 5 ust. 3 ani z żadnego innego postanowienia Konwencji nie można wywodzić ogólnego zobowiązania państwa-strony do tego, aby zaliczało czas stosowania tymczasowego aresztowania w państwie trzecim na poczet maksymalnego okresu stosowania tego środka, przewidzianego w prawie krajowym. Z tego powodu Trybunał orzekł, że zarzut skarżącego jest po części oczywiście bezzasadny a po części niedopuszczalny *ratione materiae*.

* *

*

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIENÍ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz ZA OKRES 1 stycznia – 31 grudnia 2011 r.

I. Książki:

1. Gronowska B., *Europejski Trybunał Praw Człowieka. W poszukiwaniu efektywnej ochrony praw jednostki*, Toruń 2011.

II. Artykuły i rozprawy:

1. Gajewska-Kraczkowska H., *Przesłuchanie małoletniego w postępowaniu karnym: paternalizm a rzetelność procesu karnego* (w:) *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tyłmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011, s. 759 – 769;
2. Garlicki L., *Granice ewolucyjnej wykładni Europejskiej Konwencji Praw Człowieka* (w:) *Zagadnienia prawa dowodowego*, red. J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2011, s. 87 – 115;

3. Głowacka J., *Glosa do wyroku ETPC z dnia 19 maja 2009 r., 18353/03*, Palestra 2011, nr 1-2;
4. Gronowska B., *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 stycznia 2008 r., 37522/02 w sprawie Zmarzlak przeciwko Polsce (dot. wolności osobistej i prywatności jednostki w procesie karnym)*, Prokuratura i Prawo 2011, nr 11;
5. Gronowska B., *Zgoda pokrzywdzonego i jej znaczenie w strasburskiej procedurze ochrony praw człowieka*, Prokuratura i Prawo 2011, nr 12;
6. Hoc S., *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 1 marca 2011 r. w sprawie Welke i Białek przeciwko Polsce (skarga nr 15924/05)*, Przegląd Sejmowy 2011, nr 6;
7. Jasiński W., *Karnoprosesowa dopuszczalność dowodów uzyskanych w wyniku tortur (standardy strasburskie)*, Państwo i Prawo 2011, nr 5;
8. Jasiński W., *Upraszczenie procesu karnego a strasburski standard jego rzetelności. Uwagi na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (w:) Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011, s. 611 – 626;
9. Kamiński I.C., *Zakaz karania bez podstawy prawnej – orzecznictwo ETPCz za lata 2008-2010*, Europejski Przegląd Sądowy 2011, nr 11;
10. Kuczyńska H., *Stosowanie podsłuchu telefonicznego a prawo do rzetelnego procesu w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (w:) Zagadnienia prawa dowodowego*, red. J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2011, s. 65 – 75;
11. Nita B., *Dostęp osoby zatrzymanej do pomocy obrońcy. Uwagi w związku z wyrokiem ETPCz z 10 marca 2009 r. w sprawie Płonka przeciwko Polsce*, Palestra 2011, nr 11-12;
12. Pieszczyk M., *Zasada lex retro non agit w kontekście zbrodni wojennych - rozważania na tle orzeczeń ETPCz w sprawie Kononov v. Łotwa*, Europejski Przegląd Sądowy 2011, nr 6;
13. Skorupka J., *Wykorzystanie w postępowaniu karnym dowodów bezpośrednio i pośrednio nielegalnych (w:) Zagadnienia prawa dowodowego*, red. J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2011, s. 5 – 30;
14. Skorupka J., *Przełomowe orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dla polskiego procesu karnego (w:) Między wykładnią a tworzeniem prawa. Refleksje na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i międzynarodowych trybunałów karnych*, red. C. Mik, K. Gałka, Toruń 2011, s. 147 – 164;
15. Skrzydło J., *Gwarancyjna funkcja „prawa do rzetelnego procesu sądowego” na tle orzeczeń ETPCz w sprawach Teixeira de Castro przeciwko Portugalii i Ramanauskas przeciwko Litwie (w:) Między wykładnią a tworzeniem prawa. Refleksje na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i międzynarodowych trybunałów karnych*, red. C. Mik, K. Gałka, Toruń 2011, s.165 – 174;
16. Wąsek-Wiaderek M., *O odszkodowaniu za niewątpliwie niestuszone tymczasowe aresztowanie – uwagi na tle wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 10 maja 2011 r., w sprawie Włoch nr 2 przeciwko Polsce*, (w:) *Zagadnienia prawa dowodowego*, red. J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2011, s. 151-167;
17. Wąsek-Wiaderek M., *O proceduralnych obowiązkach państwa na gruncie art. 2 i 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – wykładnia czy tworzenie prawa?* (w:) *Między*

dzy wykładnią a tworzeniem prawa. Refleksje na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i międzynarodowych trybunałów karnych, red. C. Mik, K. Gałka, Toruń 2011, s. 127 – 145;

18. Wąsek-Wiaderek M., *O sądowej kontroli zatrzymania na gruncie art. 5 ust. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* (w:) *Księga dedykowana dr Ewie Weigend*, red. S. Waltoś, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, Kraków 2011, s. 319 – 326;
19. Wąsek-Wiaderek M., *Ograniczenia w dostępie do akt sprawy zawierających informacje niejawne a prawo do obrony* (w:) *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011, s. 425 – 436;
1. Wąsek-Wiaderek M., *Zagadnienia prawa dowodowego w orzecznictwie Trybunału Strasburskiego* (w:) *Zagadnienia prawa dowodowego*, red. J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2011, s. 31 – 54.

*

*

*

CZĘŚĆ B

BI – Orzecznictwo ETS związane z problematyką prawnokarną¹⁰

Od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2011 r. Trybunał Sprawiedliwości wydał jedynie dwa orzeczenia prejudycjalne dotyczące wykładni decyzji ramowych. Oba dotyczyły decyzji ramowej 2001/220/WSiSW w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym. Zapadło też kilkanaście orzeczeń prejudycjalnych, w których Trybunał dokonywał wykładni prawa unijnego dla potrzeb postępowań karnych. Najważniejsze z nich zostaną krótko przedstawione poniżej.

W grudniu 2011 r. rzecznik generalny ogłosił opinię w sprawie *Bonda*, czyli w kwestii pierwszego pytania prejudycjalnego zadanego Trybunałowi przez Izbę Karną Sądu Najwyższego. W dalszej części opracowania zamieszczona zostanie główna teza tej opinii.

Sprawa C-507/10 – wyrok Trybunału z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez sędziego prowadzącego postępowanie przygotowawcze przy Tribunale di Firenze w toku postępowania karnego przeciwko X. (kluczowe zagadnienia: szczególny tryb przesłuchania świadka małoletniego w postępowaniu przygotowawczym, uprawnienie świadka do spowodowania przesłuchania go przez sąd w postępowaniu przygotowawczym; decyzja ramowa w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie

1.1. Przepisy prawa unijnego

Sprawa dotyczy wykładni art. 3 i art. 8 decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym (Dz. Urz. L 82, s. 1). Przepisy te stanowią:

Art. 3 Każde Państwo Członkowskie zapewnia ofiarom możliwość wysłuchania ich w trakcie postępowania oraz możliwość dostarczania dowodów.

Każde Państwo Członkowskie podejmuje środki właściwe dla zapewnienia, aby jego władze przesłuchiwały ofiary wyłącznie w stopniu koniecznym dla postępowania karnego.

Art. 8:

1. Każde Państwo Członkowskie zapewnia odpowiedni poziom ochrony ofiarom oraz, gdzie właściwe, ich rodzinom lub osobom mającym pozycję zbliżoną do rodziny, w szczególności w odniesieniu do ich bezpieczeństwa i ochrony ich prywatności, w sytuacjach, gdzie właściwe władze uznają, że istnieje poważne ryzyko odwetu lub niezbity dowód poważnego zamiaru naruszenia ich prywatności.

¹⁰ Przy omawianiu orzeczeń korzystano z ich polskiej wersji językowej dostępnej na stronie internetowej Trybunału pod adresem: www.curia.eu Fragmenty prezentacji wyróżnione czcionką pochyłą stanowią cytaty z publikowanych przez Trybunał polskich tekstów orzeczeń.

2. W tym celu, nie naruszając przepisów ust. 4, każde Państwo Członkowskie gwarantuje możliwość przyjęcia, gdy to konieczne, jako części postępowania sądowego, właściwych środków ochrony prywatności i obrazu fotograficznego ofiar oraz ich rodzin lub osób mających pozycję zbliżoną do rodziny.

3. Każde Państwo Członkowskie zapewnia także możliwość uniknięcia kontaktu ofiar z przestępcami w pomieszczeniach sądowych, chyba że postępowanie karne wymaga takiego kontaktu. Gdzie to właściwe dla osiągnięcia tego celu, każde Państwo Członkowskie stopniowo zapewnia specjalne poczekalnie dla ofiar w pomieszczeniach sądowych.

4. W przypadku gdy istnieje potrzeba ochrony ofiar – w szczególności tych najbardziej wrażliwych – przed skutkami dostarczania dowodów na sali rozpraw, każde Państwo Członkowskie zapewnia, aby ofiary mogły, w drodze decyzji podejmowanej przez sąd, zostać uprawnione do składania zeznań w sposób umożliwiający osiągnięcie tego celu, poprzez zastosowanie wszelkich środków zgodnych z podstawowymi zasadami prawnymi.

1.2. Przepisy prawa włoskiego

Zgodnie z 392 ust. 1a włoskiego k.p.k., w toku postępowania przygotowawczego dotyczącego przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności prokurator z urzędu oraz na wniosek pokrzywdzonego lub osoby, której dotyczy dochodzenie, może zażądać, aby przyjęcie zeznań od małoletniego lub głównego pokrzywdzonego nastąpiło w ramach postępowania incydentalnego (czyli przybrało postać przesłuchania sądowego w postępowaniu przygotowawczym z zachowaniem szczególnych wymogów). Zgodnie z art. 394 włoskiego k.p.k., pokrzywdzony ma prawo złożyć wniosek o wszczęcie postępowania incydentalnego; jeżeli prokurator nie uwzględni wniosku pokrzywdzonego o wszczęcie takiego postępowania incydentalnego, wydaje uzasadnione postanowienie, które jednak nie jest zaskarżalne.

2. Stan faktyczny sprawy

W tej sprawie pokrzywdzoną była ośmioletnia dziewczynka (pięcioletnia w chwili popełnienia czynów zabronionych), córka podejrzanego o dopuszczenie się względem niej czynów przeciwko wolności seksualnej. W 2007 r. została ona kilkakrotnie zbadana przez różnych biegłych w ramach dochodzenia wstępnego, wszczętego na wniosek Z. przeciwko X. Po tych badaniach prokurator zdecydował o umorzeniu postępowania. Od jego decyzji pokrzywdzona złożyła sprzeciw do sędziego prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Sędzia ten wyznaczył posiedzenie w celu wysłuchania stanowisk i wniosków stron co do dalszego postępowania. Na tym posiedzeniu pokrzywdzona złożyła wniosek do prokuratora na podstawie art. 394 włoskiego k.p.k. o przesłuchanie jej w charakterze świadka w ramach postępowania incydentalnego w celu zabezpieczenia dowodów.

Wniosek ten został uwzględniony. Pokrzywdzona złożyła zeznania obciążające jej ojca. W maju 2007 r. sąd kasacyjny uchylił postanowienie o przeprowadzeniu postępowania incydentalnego, wobec czego prokurator umorzył postępowanie wstępne. Pokrzywdzona ponownie złożyła sprzeciw wobec tego orzeczenia.

Na ponownym posiedzeniu przed sędzią prowadzącym postępowanie przygotowawcze prokurator nie ustosunkował się do wniosku pokrzywdzonej o przeprowadzenie postępowania incydentalnego i podtrzymał stanowisko o konieczności umorzenia postępowania karnego.

Wobec tego sędzia prowadzący postępowanie przygotowawcze powziął wątpliwość co do zgodności włoskich przepisów proceduralnych z art. 2, 3 i 8 decyzji ramowej w takim zakresie w jakim, po pierwsze, nie zobowiązują one prokuratora do uwzględnienia wniosku pokrzywdzonego o skorzystanie z postępowania incydentalnego, a po drugie, nie umożliwiają pokrzywdzonemu złożenia skargi do sądu w wypadku odmowy uwzględnienia tego wniosku przez prokuratora. Sąd postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału wnioski o dokonanie wykładni ww. przepisów decyzji ramowej.

3. Odpowiedź ETS na pytania prejudycjalne

Odwołując się do słynnego wyroku w sprawie Pupino, Trybunał przypomniał, że poddane wykładni przepisy decyzji ramowej nie wskazują konkretnych sposobów realizacji celów wyznaczonych przez tę decyzję ramową. Tym samym pozostawiają władzom krajowym szeroki zakres uprawnień dyskrecyjnych w zakresie wyboru konkretnych rozwiązań prawnych, realizujących te cele.

Trybunał podkreślił, że art. 8 ust. 4 decyzji ramowej zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia pokrzywdzonym podatnym na wtórną wiktyimizację szczególnego sposobu składania zeznań, zgodnie z podstawowymi zasadami prawnymi przyjętymi w danym państwie. Trybunał zgodził się jednak z rzecznikiem generalnym, że nie jest sprzeczny w tym wymogiem system prawny, w którym to prokurator decyduje, czy należy uwzględnić wnioski pokrzywdzonego o skorzystanie z procedury „postępowania incydentalnego”. Zdaniem Trybunału takie rozwiązanie prawne wpisuje się w logikę systemu, w którym prokurator jest organem zobowiązanym do prowadzenia postępowania przygotowawczego.

W punktach 38 – 40 wyroku Trybunał stwierdził:

38. *Z powyższego wynika, po pierwsze, że przepisy krajowe będące przedmiotem postępowania przed sądem krajowym wynikają z fundamentalnych zasad systemu prawa karnego danego państwa członkowskiego, które powinny być przestrzegane zgodnie z art. 8 ust. 4 decyzji ramowej. Po drugie, ocena wniosku ofiary o skorzystanie z postępowania incydentalnego powinna uwzględniać konieczność interpretacji decyzji ramowej w taki sposób, aby przestrzegane były prawa podstawowe. W świetle tej konieczności władze krajowe w każdym wypadku powinny zapewnić, aby stosowanie takiego postępowania nie czyniło postępowania karnego, traktowanego jako całość, stroniczym w rozumieniu przytoczonych przepisów.*
39. *Jeżeli we włoskim systemie prawnym sędzia prowadzący postępowanie przygotowawcze może zobowiązać prokuratora do sformułowania oskarżenia w sprawie mimo że ten ostatni chciał jej umorzenia, wydaje się oczywiste, że w takim wypadku prokurator zawsze może w razie potrzeby złożyć wnioski o skorzystanie z procedury takiej jak postępowanie incydentalne, nawet do sądu rozstrzygającego w przedmiocie dalszego prowadzenia postępowania.*
40. *Ponadto jak wyjaśnił rząd włoski, w odniesieniu do rozpraw przed właściwym sądem w wypadku wszczęcia postępowania głównego przeciwko obwinionemu ochrona ofiary jest zapewniona przez liczne przepisy CPP [chodzi o k.p.k.], które przewidują między innymi postępowanie przy drzwiach zamkniętych i możliwość skorzystania z zasad przewidzianych w art. 398 ust. 5a CPP, a ściślej rzecz biorąc zasad, jakie zdaniem sądu krajowego powinny być zastosowane w fazie postępowania dowodowego.”*

Ostatecznie Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne:

Wykładni art. 2, 3 i art. 8 ust. 4 decyzji ramowej [...] należy dokonywać w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym takim jak art. 392 ust. 1a, art. 398 ust. 5a i art. 394 kodeksu postępowania karnego, które po pierwsze nie przewidyują po stronie prokuratora obowiązku wystąpienia do sądu orzekającego o umożliwienie przyjęcia zeznań od ofiary szczególnie podatnej na wiktyimizację według zasad postępowania incydentalnego w fazie dowodowej procedury karnej, a po drugie, nie umożliwiają rzeczonyj ofierze odwołania się do sądu w przedmiocie odmownej decyzji prokuratora dotyczącej jej wniosku o przyjęcie od niej zeznań według rzeczonych zasad.

*

Połączone sprawy C-483/09 i C-1/10 – wyrok Trybunału z dnia 15 września 2011 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez Audiencia Provincial de Tarragona (Hiszpania) w toku postępowań karnych prowadzonych przeciwko Magatte Gueye (C-483/09), przy udziale X, oraz Valentínowi Salmerónowi Sánchezowi (C-1/10), przy udziale Y (kluczowe zagadnienia: orzekanie środka karnego zakazu zbliżania się do ofiary; decyzja ramowa w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym; wykluczenie mediacji przy przemoc domowej)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie

1.1. Przepisy prawa unijnego

Przedmiotem wykładni Trybunału w tej sprawie stały się art. 2, 3, 8 i 10 decyzji ramowej w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym. Art. 3 i 8 zastały zacytowane powyżej, w omówieniu sprawy C-507/10, dlatego nie przytaczam ich ponownie. Art. 2 i 10 mają następującą treść:

Art. 2:

1. Każde Państwo Członkowskie w swoim systemie prawa karnego zapewnia ofiarom rzeczywistą i odpowiednią rolę. Państwo kontynuuje wszelkie wysiłki zmierzające do zapewnienia aby ofiary w trakcie postępowania traktowane były z należyтым poszanowaniem godności jednostki, a także uznaje prawa oraz uzasadnione interesy ofiar, w szczególności w ramach karnego.

2. Każde Państwo Członkowskie zapewnia szczególnie wrażliwym ofiarom szczególne traktowanie jak najlepiej odpowiadające ich sytuacji.

Art. 10:

1. Każde Państwo Członkowskie dąży do promowania mediacji w sprawach karnych w odniesieniu do przestępstw, dla których uzna taki środek za właściwy.

2. Każde Państwo Członkowskie zapewnia, aby wszelkie porozumienia między ofiarą a przestępcą osiągnięte w toku takiej mediacji w sprawach karnych mogły zostać uwzględnione.

1.2. Przepisy prawa hiszpańskiego

Hiszpański kodeks karny w art. 57 reguluje przesłanki fakultatywnego i obligatoryjnego orzekania środka karnego zakazu zbliżania się skazanego do ofiary. Orzeczenie tego zakazu jest obligatoryjne wówczas, gdy doszło do skazania za: zabójstwo, przerwanie ciąży,

uszkodzenie ciała, przestępstwo przeciwko wolności, tortury i przestępstwa przeciwko integralności moralnej, wolności seksualnej, prywatności, prawu do wizerunku i nienaruszalności mieszkania, a pokrzywdzonym był m.in. dawny lub obecny małżonek. Zakaz ten orzeka się na okres nieprzekraczający 10 lat w wypadkach większej wagi i nieprzekraczający 5 lat w wypadkach mniejszej wagi.

Z art. 468 ust. 2 k.k. wynika, że każdy, kto nie stosuje się do środka karnego zakazu zbliżania się do ofiary będącej małżonkiem lub inną osobą związaną analogicznym węzłem uczuciowymi, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do roku.

Stosowne ustawy hiszpańskie zakazują prowadzenia mediacji we wszystkich sprawach karnych dotyczących przestępstw popełnionych w rodzinie.

2. Stan faktyczny sprawy

Sądem pytającym jest sąd odwoławczy, który rozpoznawał apelacje od wyroków skazujących panów Gueye i Sancheza za naruszenie zakazu zbliżania się do swoich partnerek. Wobec obu skazanych orzeczono środek karny zakazu zbliżania się do ofiar. Został on zastosowany na okres odpowiednio 16 i 17 miesięcy w wyrokach skazujących za znęcanie się nad małżonkami. Jednak wkrótce po wydaniu tych wyroków skarżący rozpoczęli wspólne życie z żonami, co nastąpiło na prośbę pokrzywdzonych. Wspólne zamieszkiwanie trwało aż do czasu zatrzymania obu skarżących w związku z naruszeniem zakazu zbliżania się do pokrzywdzonych. Obaj zatrzymani zostali skazani za naruszenie obowiązków wynikających ze środka karnego.

Rozpoznając odwołania od wyroków skazujących, sąd pytający wysłuchał zeznań pokrzywdzonych, z których wynikało, że to one same, w sposób całkowicie świadomy i dobrowolny, zdecydowały się podjąć wspólne zamieszkiwanie ze skazanymi pomimo faktu, iż zastosowanie środka karnego wynikało z czynów popełnionych na ich szkodę. Wobec tego sąd odwoławczy powziął wątpliwość co do zgodności przepisów prawa hiszpańskiego z decyzją ramową i postanowił skierować do Trybunału następujące pytania prejudycjalne:

- „1) *Czy prawo ofiary do bycia zrozumianą, o którym mowa jest w motywie 8 decyzji ramowej, należy interpretować jako spoczywający na władzach państwowych odpowiedzialnych za ściganie i karanie czynów powodujących pokrzywdzenie pozytywny obowiązek umożliwienia ofierze, by wyraziła ona swą ocenę, wynik swoich przemyśleń i swoje zdanie na temat bezpośrednich skutków, jakie w jej życiu może spowodować nałożenie kar lub środków karnych na sprawcę, z którym łączą ją stosunki rodzinne lub silne więzy uczuciowe?*
- 2) *Czy art. 2 decyzji ramowej [...] należy interpretować w ten sposób, że spoczywający na państwach [członkowskich] obowiązek uznania praw i uzasadnionych interesów ofiar wymaga, by zdanie ofiar było brane pod uwagę, gdy konsekwencje karne postępowania mogą w sposób zasadniczy i bezpośredni zagrozić korzystaniu przez nie z prawa do swobodnego rozwoju osobistego oraz do życia prywatnego i rodzinnego?*
- 3) *Czy art. 2 decyzji ramowej [...] należy interpretować w ten sposób, że władze państwowe nie mogą nie uwzględnić wolnej woli ofiary, gdy sprzeciwia się ona nałożeniu lub utrzymaniu zakazu zbliżania się, kiedy sprawca przemocy jest członkiem jej rodziny, a nie można stwierdzić istnienia obiektywnego ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa, ofiara reprezentuje poziom świadomości osobistej, społecznej, kulturalnej i emocjonalnej wykluczający potencjalne podporządkowanie się sprawcy, czy też przeciwnie, należy utrzymać stosowanie tego zakazu w każdym przypadku jako środka właściwego ze względu na szczególnie charakter tych przestępstw?*

- 4) *Czy art. 8 decyzji ramowej [...], stanowiący, że każde państwo zapewnia odpowiedni poziom ochrony ofiarom, należy interpretować w ten sposób, że dopuszcza on powszechne i przymusowe nakładanie zakazu zbliżania lub komunikowania się, jako środków karnych, we wszystkich przypadkach, w których dana osoba jest ofiarą przestępstwa popełnionego w rodzinie, ze względu na szczególny charakter tych przestępstw, czy też przeciwnie, art. 8 wymaga indywidualnego wyważenia takiej decyzji, pozwalającego ustalić dla każdego przypadku oddzielnie odpowiedni poziom ochrony z uwzględnieniem wchodzących w grę interesów?*
- 5) *Czy art. 10 decyzji ramowej [...] należy interpretować w ten sposób, że pozwala on na ogólne wykluczenie mediacji w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw popełnionych w rodzinie, ze względu na szczególny charakter tych przestępstw, czy też przeciwnie, należy zezwolić na mediację również w tego rodzaju postępowaniach, ważąc wchodzące w grę interesy dla każdego przypadku oddzielnie?"*

3. Odpowiedź Trybunału na pytania prejudycjalne

3.1. Odpowiedź na pytania 1 – 4

Trybunał połączył pytania od 1 do 4 w jedno i stwierdził, że zmierzają one do ustalenia:

„...czy art. 2, 3 lub 8 decyzji ramowej należy rozumieć w ten sposób, że stoją na przeszkodzie temu, by obligatoryjny zakaz zbliżania się o określonym minimalnym wymiarze, przewidziany w prawie karnym państwa członkowskiego jako środek karny, był orzekany wobec sprawców przemocy w rodzinie, nawet jeżeli ofiary nie zgadzają się na zastosowanie takiego środka.

Odpowiadając na tak sformułowane pytanie Trybunał stwierdził, że chociaż art. 3 decyzji ramowej nakazuje zapewnić ofiarom możliwość wysłuchania w toku procesu karnego, to nie oznacza to, iż jednocześnie przyznaje im prawo do wyboru rodzaju kar, jakie grożą sprawcom czynów na podstawie przepisów krajowego prawa karnego, ani wymiaru tych kar. Trybunał przypomniał jednocześnie, że kary przewidziane za przestępstwa określone mianem przemocy domowej mają na celu nie tylko ochronę indywidualnego interesu pokrzywdzonych, ale również ogólnych interesów społeczeństwa. Dlatego art. 3 decyzji ramowej nie może być rozumiany jak wykluczający wprowadzenie i stosowanie kar czy środków karnych w sposób obligatoryjny i ustawowe uregulowanie ich minimalnego wymiaru.

Następnie Trybunał dokonał wykładni art. 8 decyzji ramowej i stwierdził, że przepis ten nie może być rozumiany jako nakładający obowiązek ochrony ofiar przed pośrednimi skutkami, jakie w późniejszym okresie mogą spowodować kary wymierzone przez sąd sprawcom przestępstw popełnionych na ich szkodę.

W punkcie 69 uzasadnienia wyroku Trybunał podkreślił, że *sam obowiązek orzeczenia zakazu zbliżania się zgodnie z danym prawem karnym nie wchodzi w zakres zastosowania decyzji ramowej, a tym samym nie może w każdym razie być oceniany w świetle postanowień Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.*

Wobec poczynionych ustaleń Trybunał orzekł, że

„...wykładni art. 2, 3 lub 8 decyzji ramowej należy dokonywać w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, by obligatoryjny zakaz zbliżania się o określonym minimalnym wymiarze, przewidziany w prawie karnym państwa członkowskiego jako środek karny, był

orzekany wobec sprawców przemocy w rodzinie, nawet jeżeli ofiary tej przemocy nie zgadzają się na zastosowanie takiego środka.”

3.2. Odpowiedź na pytanie 5

Dokonując wykładni art. 10 decyzji ramowej Trybunał przypomniał, że dawny art. 34 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej pozostawiał władzom krajowym wybór formy i środków koniecznych do osiągnięcia celów zamierzonych w decyzjach ramowych. Trybunał podkreślił, że art. 10 ust. 1 decyzji ramowej *poprzestaje na nakazaniu państwom członkowskim dążenia do promowania mediacji w odniesieniu do przestępstw, w przypadku których „uznają one taki środek za właściwy”, efektem czego wybór przestępstw, w odniesieniu do których istnieje możliwość mediacji, należy do państw członkowskich (zob. wyrok z dnia 21 października 2010 r. w sprawie C-205/09 Eredics i Sári, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 37).*

Mając to na względzie Trybunał stwierdził, że art. 10 ust. 1 decyzji ramowej pozwala państwom członkowskim wykluczyć możliwość korzystania z mediacji w odniesieniu do wszystkich przestępstw popełnionych w rodzinie, tak jak to czyni prawo hiszpańskie.

Ostatecznie Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytania prejudycjalne:

- 1) **Wykładni art. 2, 8 i 10 decyzji ramowej [...] należy dokonywać w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, by obligatoryjny zakaz zbliżania się o określonym minimalnym wymiarze, przewidziany w prawie karnym państwa członkowskiego jako środek karny, był orzekany wobec sprawców przemocy w rodzinie, nawet jeżeli ofiary tej przemocy nie zgadzają się na zastosowanie takiego środka.**
- 2) **Wykładni art. 10 ust. 1 decyzji ramowej [...] należy dokonywać w ten sposób, że pozwala on państwom członkowskim, mając na względzie szczególną kategorię przestępstw popełnionych w rodzinie, wykluczyć możliwość korzystania z mediacji we wszystkich postępowaniach karnych dotyczących takich przestępstw.**

Pełnego tekstu orzeczenia w j. polskim dostępny pod adresem:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=decyzja%2Bramowa&docid=109603&pageIndex=0&doclang=pl&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=596335#ctx1>

*

Sprawa C-163/10 – wyrok Trybunału z dnia 6 września 2011 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez sąd włoski Tribunale di Isernia w postępowaniu karnym przeciwko Aldowi Patriciellowi (kluczowe zagadnienia: zakres immunitetu członka Parlamentu Europejskiego; odpowiedzialność za pomówienie dokonane poza budynkiem Parlamentu Europejskiego)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie

1.1. Przepisy prawa unijnego

Przedmiotem wykładni Trybunału Sprawiedliwości w tej sprawie stały się głównie art. 8 i art. 9 Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej (zwanego dalej „Protokołem”). Wspomniane przepisy mają następujące brzmienie:

„Art. 8. Wobec członków Parlamentu Europejskiego nie można prowadzić dochodzenia, postępowania sądowego ani też ich zatrzymywać z powodu ich opinii lub stanowiska zajętego przez nich w głosowaniu w czasie wykonywania przez nich obowiązków służbowych”.

Art. 9 protokołu przewiduje:

„Podczas sesji Parlamentu Europejskiego jego członkowie korzystają:

a) na terytorium swojego państwa – z immunitetów przyznawanych członkom parlamentu ich państwa;

[...]”

1.2. Przepisy prawa włoskiego

Zgodnie z art. 68 akapit pierwszy konstytucji włoskiej:

„Członkowie parlamentu nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności z powodu swych opinii lub stanowiska zajętego przez nich w głosowaniu w czasie wykonywania przez nich obowiązków służbowych”.

Pomówienie funkcjonariusza w czasie pełnienia przez niego obowiązków służbowych jest w prawie włoskim czynem publicznoskargowym.

2. Stan faktyczny sprawy

Pan Patricielli – poseł do Parlamentu Europejskiego został oskarżony o to, że pomówił funkcjonariusza miejscowej policji o potwierdzenie nieprawdy. Zarzucił mu dokonanie nieprawdziwych wpisów na mandatach wystawionych kierowcom za parkowanie niezgodne z przepisami prawa o ruchu drogowym. Sprzeczka wywiązała się na terenie parkingu w pobliżu miejscowego instytutu neurologii i niedaleko od miejsca zamieszkania Patriciellego.

Na wniosek oskarżonego dnia 5 maja 2009 r. Parlament Europejski wydał decyzję o wyrażeniu zgody na skorzystanie przez niego z immunitetu. Uzasadnił ją w następujący sposób:

„W istocie A. Patriciello wypowiedział się jedynie na temat należący do domeny publicznej, chodzi bowiem o prawo obywateli do swobodnego dostępu do szpitala i opieki zdrowotnej, które ma duży wpływ na życie codzienne jego wyborców.

[...] Patriciello nie działał w interesie własnym, nie zamierzał obrazić urzędnika publicznego; występował w interesie ogólnym swoich wyborców w ramach swojej działalności politycznej.

Czyniąc to, wykonywał obowiązki służbowe posła do Parlamentu polegające na wyrażaniu swoim wyborcom opinii na temat sprawy o znaczeniu publicznym.

[...]

W oparciu o powyższe rozważania komisja prawna, po przeanalizowaniu argumentów za skorzystaniem z immunitetu i przeciw niemu, zaleca przyjęcie wniosku [...] Patriciella o skorzystanie z immunitetu”.

Sąd karny rozpatrując sprawę oskarżonego powziął wątpliwość, czy przedmiot postępowania prowadzonego przeciwko Patriciellemu jest rzeczywiście objęty immunitetem par-

lamentarnym, o którym mowa w art. 8 i 9a) Protokołu. W szczególności, zdaniem sądu krajowego, czyn zarzucany oskarżonemu nie miał związku z jakimkolwiek wyrażaniem opinii w ramach wykonywania obowiązków służbowych posła do Parlamentu Europejskiego.

Wobec wskazanych wątpliwości sąd zdecydował o skierowaniu następującego pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości:

„Czy zarzucany posłowi do Parlamentu Europejskiego Aldowi Patriciellowi czyn zabroniony [opisany w akcie oskarżenia i będący przedmiotem decyzji (...) o wyrażeniu zgody na skorzystanie z immunitetu] kwalifikujący się jako pomówienie w rozumieniu art. 368 kodeksu karnego stanowi wyrażenie opinii w czasie wykonywania przez niego obowiązków parlamentarnych w rozumieniu art. [8] protokołu?”

3. Odpowiedź Trybunału na pytania prejudycjalne

Trybunał dokonał przeformułowania pytania prejudycjalnego. Stwierdził bowiem, że sąd krajowy *„zmierza w rzeczywistości w swym pytaniu do uściślenia kryteriów mających znaczenie dla określenia, czy oświadczenie, takie jak będące przedmiotem postępowania przed sądem krajowym, złożone przez posła do Parlamentu Europejskiego poza pomieszczeniami Parlamentu Europejskiego, w którego sprawie wszczęto postępowanie karne w jego państwie członkowskim pochodzenia w sprawie pomówienia, stanowi opinię wyrażoną w czasie wykonywania przez niego obowiązków parlamentarnych w rozumieniu art. 8 protokołu.”*

Zdaniem Trybunału zakres immunitetu przyznanego w art. 8 Protokołu należy określić wyłączenie na podstawie prawa unijnego, skoro przepis ten, odmiennie niż art. 9a) Protokołu, nie zawiera odesłania do prawa krajowego. Powołując się na wcześniej wydane orzeczenie w sprawie *Marra* (wyrok z dnia 21 października 2008 r. w sprawach połączonych C-200/07 i C-201/07) Trybunał przypomniał, że celem art. 8 Protokołu jest zapewnienie swobody wypowiedzi i niezależności posłom do Parlamentu Europejskiego w czasie głosowania, przy wykonywaniu obowiązków parlamentarnych.

Trybunał podzielił zdanie podmiotów interweniujących w postępowaniu prejudycjalnym, że warunkiem skorzystania z tak zakreślonego immunitetu nie jest podjęcie działania jedynie w budynku Parlamentu Europejskiego. Immunitet przysługuje także wówczas, gdy poseł wypowiada się poza obrębem pomieszczeń Parlamentu, o ile jego wypowiedź stanowi *„opinię wyrażoną w czasie pełnienia przez niego obowiązków służbowych”* w rozumieniu art. 8 Protokołu.

Trybunał przypomniał wagę swobody wypowiedzi. Stwierdził:

„... art. 8 protokołu jest ściśle związany z wolnością wypowiedzi. Tymczasem wolność wypowiedzi jako jeden z istotnych fundamentów pluralistycznego i demokratycznego społeczeństwa, odzwierciedlając wartości, na jakich zgodnie z art. 2 TUE opiera się Unia, stanowi prawo podstawowe zagwarantowane w art. 11 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, która na mocy art. 6 ust. 1 TUE ma taką samą moc prawną jak traktaty. Wolność ta podlega również ochronie na podstawie art. 10 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podpisanej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.”

Zdaniem Trybunału pojęcie „opinii” należy rozumieć szeroko, jako obejmujące *„twierdzenia stanowiące subiektywne oceny”*. Trybunał podkreślił, że opinia jest objęta immunitetem z art. 8 Protokołu tylko wówczas, gdy jest wypowiedziana przez posła do Parlamentu Europejskiego *„w czasie wykonywania obowiązków służbowych”*. Musi zatem istnieć związek pomiędzy wyrażoną opinią a obowiązkami parlamentarnymi posła.

Trybunał podkreślił, że skutki skorzystania z immunitetu określonego w art. 8 Protokołu są doniosłe dla krajowego systemu wymiaru sprawiedliwości. Wskazał, że uniemożliwienie ścigania i osądzenia posła może prowadzić do całkowitego pozbawienia dostępu do sądu osoby pokrzywdzonej czynem zabronionym. Kolejnym skutkiem jest pozbawienie pokrzywdzonego możliwości uzyskania odszkodowania za poniesione szkody w postępowaniu cywilnym. Mając na względzie te okoliczności Trybunał stwierdził, że związek pomiędzy opinią wyrażoną przez posła a obowiązkami parlamentarnymi musi być „bezpośredni i oczywisty”.

Zdaniem Trybunału działania podjęte przez posła Patriciellego „*zdają się być stosunkowo odległe od obowiązków posła do Parlamentu Europejskiego i w konsekwencji z trudem mogą wykazywać bezpośredni związek z interesem ogólnym obywateli.*” Nawet jeżeli dojdzie do ustalenia istnienia takiej więzi, nie może być ona uznana za oczywistą.

Trybunał podkreślił jednak, że ostateczna ocena tego, czy działanie oskarżonego stanowiło wyrażanie „opinii w czasie wykonywania obowiązków służbowych” należy oczywiście do sądu krajowego. Jeżeli stwierdzi on istnienie wskazanych okoliczności, będzie zmuszony umorzyć postępowanie karne. W przeciwnym razie powinien prowadzić postępowanie karne pomimo decyzji Parlamentu Europejskiego o wyrażeniu zgody na skorzystanie przez posła z immunitetu.

Następnie Trybunał doprecyzował znaczenie decyzji Parlamentu Europejskiego. Stwierdził, że „*stanowi ona jedynie opinię, która nie wywołuje jakiegokolwiek wiążącego skutku wobec sądów krajowych, ponieważ protokół nie zawiera żadnego przepisu, który zobowiązywałby te sądy do pozostawienia Parlamentowi Europejskiemu decyzji o tym, czy spełnione zostały przesłanki określone w jego art. 8 Protokołu.*”

Trybunał podkreślił, że wbrew twierdzeniom oskarżonego, decyzja Parlamentu Europejskiego nie jest dla sądu krajowego wiążąca. Z zasady lojalnej współpracy wynika, że Parlament Europejski i sądy krajowe powinny współpracować między sobą w celu uniknięcia konfliktu przy wykładni i stosowaniu przepisów Protokołu. Nie oznacza to jednak, że sąd krajowy musi w jakiś szczególny sposób uzasadniać swoje orzeczenie, jeżeli – uwzględniając wykładnię art. 8 Protokołu przedstawioną mu w odpowiedzi na pytanie prejudycjalne – uzna, wbrew opinii Parlamentu Europejskiego, że czyn oskarżonego nie jest objęty zakresem immunitetu.

Ostatecznie Trybunał udzielił sądowi włoskiemu następującej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne:

„Artykuł 8 protokołu należy interpretować w ten sposób, że oświadczenie złożone przez posła do Parlamentu Europejskiego poza Parlamentem Europejskim, w którego sprawie wszczęto postępowanie karne w jego państwie członkowskim pochodzenia w sprawie czynu zabronionego polegającego na pomówieniu, stanowi opinię wyrażoną w czasie wykonywania przez niego obowiązków parlamentarnych objętą zakresem immunitetu określonego w tym przepisie, tylko wówczas, gdy oświadczenie to odpowiada subiektywnej ocenie, która wykazuje bezpośrednią i oczywistą więź z wykonywaniem takich obowiązków. Do sądu odsyłającego należy określenie, czy przesłanki te są spełnione w zawistej przed nim sprawie.”

Pełny tekst wyroku w języku polskim dostępny pod adresem:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=karne&docid=109142&pageIndex=0&doclang=pl&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=522735#ctx1>

Sprawa C-489/10 – opinia rzecznika generalnego Juliane Kokott z dnia 15 grudnia 2011 r. wydana w sprawie pytania prejudycjalnego Sądu Najwyższego RP skierowanego w toku postępowania karnego przeciwko Łukaszowi Marcinowi Bondzie.

Treść pytania prejudycjalnego:

„Jaki jest charakter prawny sankcji przewidzianej w art. 138 rozporządzenia Komisji Wspólnot Europejskich Nr 1973/2004 r. ustanawiającego szczegółowe zasady zastosowania rozporządzenia Komisji Nr 1782/2003 w sprawie systemów wsparcia przewidzianych w tytułach IV i IVa tego rozporządzenia oraz wykorzystania gruntów zarezerwowanych do produkcji surowców (Dz. U. WE L 345 z 20.11.2004 r., s.1), polegającej na pozbawienia rolnika dopłat bezpośrednich w kolejnych latach następujących po roku, w którym rolnik złożył nieprawdziwe oświadczenie co do wielkości areалу stanowiącego podstawę dopłat bezpośrednich?”

Uwzględniając kontekst unijnej zasady *ne bis in idem* rzecznik generalna Juliane Kokott uznała, że pytanie należy przeformułować i nadała mu następującą treść:

„Czy nałożenie kar przewidzianych w art. 138 ust. 1 rozporządzenia nr 1973/2004, które polegają na niewypłaceniu pomocy rolnikowi w roku, w którym złożył nieprawdziwe oświadczenie co do wielkości areálu stanowiącego podstawę jego wniosku o przyznanie pomocy, i odjęciu kwoty odpowiadającej różnicy między arealem zadeklarowanym a ustalonym, od sumy płatności pomocy, do których rolnik ma prawo w trzech kolejnych latach, stanowi postępowanie karne w rozumieniu unijnej zasady *ne bis in idem*, tak jak jest ona sformułowana w art. 50 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej?”

Na tak sformułowane pytanie rzecznik generalna udzieliła następującej odpowiedzi:

„Postępowanie na podstawie art. 138 ust. 1 rozporządzenia nr 1973/2004, które prowadzi do nałożenia sankcji polegającej na tym, że rolnikowi w roku, w którym złożył nieprawdziwe oświadczenie co do powierzchni gruntów ujętej w jego wniosku o pomoc, pomoc nie zostaje wypłacona i zostaje on wykluczony ponownie z przyznania pomocy do kwoty, która odpowiada różnicy między powierzchnią podaną przez niego a powierzchnią ustaloną w wyniku kontroli, i kwotę tę potrąca się z płatnościami pomocy, do której ma prawo w ramach wniosków złożonych w trzech kolejnych latach kalendarzowych po roku stwierdzenia różnicy, nie stanowi postępowania karnego w rozumieniu unijnej zasady *ne bis in idem*.”

Pełny tekst opinii w j. polskim dostępny jest pod adresem:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=Bonda&docid=116723&pageIndex=0&doclang=PL&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=522735#ctx1>

* *
*

BII – wybrane sprawy rozpatrywane przez ETS dotyczące pytań prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych

Obecnie przez Trybunałem Sprawiedliwości trwają postępowania prejudycjalne zainicjowane przez sądy karne różnych państw członkowskich i dotyczące wykładni postanowień dyrektywy 2008/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. Urz. L 348, s. 98). Są to m. in. sprawy C-522/11¹¹ i C-430/11¹². Dotyczą one głównie tego, czy sankcje karne przewidziane w prawie krajowym za nielegalne przebywanie na terytorium państwa pozostają w zgodzie z postanowieniami tej dyrektywy.

Druga grupa zawisłych pytań prejudycjalnych sądów karnych to wnioski o wykładnię decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania. Zostały one przytoczone poniżej.

Sprawa C-399/11 – pytanie prejudycjalne Trybunału Konstytucyjnego Hiszpanii skierowane dnia 28 czerwca 2011 r. w toku postępowania karnego przeciwko Stefanowi Melloniemu (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania; postępowanie in absentia; Karta Praw Podstawowych; prawo do obrony)

Treść pytania prejudycjalnego¹³:

„Czy art. 4a ust. 1 decyzji ramowej 2002/584/WSiSW¹ w brzmieniu obecnie obowiązującym, nadanym decyzją ramową 2009/299/WSiSW², należy interpretować w ten sposób, że zakazuje on sądom krajowym w przypadkach wskazanych w tym przepisie uzależnienia wykonania europejskiego nakazu aresztowania od warunku, iż sprawa zakończona danym wyrokiem skazującym będzie mogła być ponownie rozpatrzona w celu zapewnienia oskarżonemu prawa do obrony?

W przypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze, czy art. 4a ust. 1 decyzji ramowej 2002/584/WSiSW jest zgodny z wymogami wynikającymi z prawa do skutecznej ochrony sądowej i sprawiedliwego procesu zawartymi w art. 47 oraz z prawem do obrony zawartym w art. 48 ust. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej?

W przypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie drugie, czy art. 53 interpretowany zgodnie z wykładnią systemową w związku z prawami zawartymi w artykułach 47 i 48 Karty zezwa-

¹¹ Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=karne&docid=115844&pageIndex=0&doclang=PL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=550943#ctx1>

¹² Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=karne&docid=117453&pageIndex=0&doclang=pl&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=550943#ctx1>

¹³ Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=karne&docid=113469&pageIndex=0&doclang=PL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=550943#ctx1>

la państwu członkowskiemu na uzależnienie przekazania osoby skazanej zaocznie od umożliwienia ponownego rozpoznania sprawy zakończonej danym wyrokiem skazującym w państwie wydającym nakaz, poprzez przyznanie w ten sposób tym prawom szerszego poziomu ochrony, niż wynikający z prawa Unii Europejskiej, w celu uniknięcia wykładni ograniczającej lub naruszającej prawo podstawowe zawarte w konstytucji państwa członkowskiego?”

*

Sprawa C-396/11 – pytanie prejudycjalne Curte de Apel Constanța (Rumunia) skierowane dnia 27 lipca 2011 r. w toku postępowania karnego przeciwko Ciprian Vasile Radu (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania; standardy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Karty Praw Podstawowych a przekazanie w trybie ENA, skutki nieprawidłowej transpozycji decyzji ramowej)

Pytania prejudycjalne¹⁴:

„Czy przepisy art. 5 ust. 1 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i art. 6, w związku z art. 48 i 52 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, w związku także z art. 5 ust. 3 i 4 oraz art. 6 ust. 2 i 3 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, stanowią przepisy wspólnotowego prawa pierwotnego zawarte w traktatach założycielskich.

Czy działanie właściwego organu sądowego państwa wykonania europejskiego nakazu aresztowania polegające na pozbawieniu wolności i przymusowym przekazaniu bez zgody osoby w stosunku do której wydany został europejski nakaz aresztowania (osoby, której dotyczy wnioski o aresztowanie i wydanie), stanowi ingerencję przez państwo wykonania mandatu w wolność osobistą osoby, której aresztowania i wydania zażądano, która to wolność jest zagwarantowana w prawie Unii na mocy art. 6 TUE w związku z art. 5 ust. 1 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i na mocy art. 6 w związku z art. 48 i 52 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, w związku także z art. 5 ust. 3 i 4 oraz art. 6 ust. 2 i 3 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Czy ingerencja państwa wykonania europejskiego nakazu aresztowania w prawa i gwarancje przewidziane w art. 5 ust. 1 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i art. 6, w związku z art. 48 i 52 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, w związku także z art. 5 ust. 3 i 4 oraz art. 6 ust. 2 i 3 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, powinna spełniać warunek konieczności w społeczeństwie demokratycznym i proporcjonalności względem szczególnego założonego celu.

Czy właściwy organ sądowy państwa wykonania europejskiego nakazu aresztowania może oddalić wnioski o przekazanie bez naruszenia zobowiązań ustanowionych w traktatach założycielskich i innych przepisach prawa wspólnotowego, z uwagi na fakt, że nie zostały spełnione wszystkie konieczne przesłanki zgodnie z art. 5 ust. 1 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i art. 6, w związku z art. 48 i 52 Karty

¹⁴ Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=karne&docid=113560&pageIndex=0&doclang=pl&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=550943#ctx1>

praw podstawowych Unii Europejskiej, w związku także z art. 5 ust. 3 i 4 oraz art. 6 ust. 2 i 3 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Czy właściwy organ sądowy państwa wykonania europejskiego nakazu aresztowania może oddalić wniosek o przekazanie bez naruszenia zobowiązań ustanowionych w traktatach założycielskich i innych przepisach prawa wspólnotowego z uwagi na brak transpozycji lub niepełną czy też nieprawidłową transpozycję (w znaczeniu niezachowania warunku wzajemności) decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej 2002/584/WSiSW¹ przez państwo wydania europejskiego nakazu aresztowania.

Czy przepisy art. 5 ust. 1 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i art. 6, w związku z art. 48 i 52 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, w związku także z art. 5 ust. 3 i 4 oraz art. 6 ust. 2 i 3 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, do której odwołuje się art. 6 TUE, są sprzeczne z prawem krajowym państwa członkowskiego Unii Europejskiej - Rumunii, a w szczególności z tytułem III ustawy nr 302/2004, a także, czy decyzja ramowa Rady Unii Europejskiej 2002/584/WSiSW została prawidłowo transponowana na mocy tych przepisów.”

*

Sprawa C-42/11 – pytanie prejudycjalne Cour d'appel d'Amiens (Francja) skierowane dnia 31 stycznia 2011 r. w toku postępowania karnego przeciwko Joao Pedrowi Lopesowi Da Silvie Jorge'owi (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania; zasada niedyskryminacji; przekazanie własnego obywatela)

Pytania prejudycjalne¹⁵:

„Czy ustanowiona w art. 12 WE zasada niedyskryminacji stoi na przeszkodzie ustawodawstwu krajowemu, takiemu jak art. 695-24 code de procédure pénale, który zastrzega możliwość odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania wydanego w celu wykonania kary pozbawienia wolności do przypadków, gdy osoba, której dotyczy wniosek, jest obywatelem francuskim, zaś właściwe organy francuskie zobowiązują się wykonać tę karę?

Czy wprowadzenie do prawa krajowego przesłanki odmowy wykonania przewidzianej w art. 4 pkt 6 decyzji ramowej zależy od swobodnego uznania państw członkowskich, czy też ma ono charakter obligatoryjny, a w szczególności czy państwo członkowskie może ustanowić przepis, który wprowadza dyskryminację ze względu na przynależność państwową?”

*

*

*

¹⁵ Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=aresztowania&docid=80462&pageIndex=0&doclang=pl&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=550943#ctx1>

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ
ZA OKRES 1 stycznia – 31 grudnia 2011 r.

I. Książki:

1. Barcz J., *Traktat z Lizbony. Wybrane aspekty prawne działań implementacyjnych*, Warszawa 2012;
2. Grzelak A., Królikowski M., Sakowicz A., *Europejskie prawo karne*, Warszawa 2012;
3. Szwarz-Kuczer M., *Kompetencje Unii Europejskiej w dziedzinie harmonizacji prawa karnego materialnego*, Warszawa 2011;
4. Wróbel A., *Zapewnienie efektywności orzeczeń sądów międzynarodowych w polskim porządku prawnym*, Warszawa 2011.

II. Artykuły i rozprawy:

1. Brodzisz Z., *Ne bis in idem jako podstawa umorzenia postępowania przygotowawczego w ustawodawstwie polskim i niemieckim*, Prokuratura i Prawo 2011, nr 3;
2. Buczma S., Kierzyńska R., *Nowelizacja prawa karnego z zakresu współpracy sądowej w UE – uwagi na temat recydywy europejskiej i ENA*, Europejski Przegląd Sądowy 2011, nr 9;
3. Czarny P., *Opinia dotycząca uznania przez RP jurysdykcji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w dawnym III filarze UE*, Przegląd Sejmowy 2011, nr 3;
4. Długosz J., *W sprawie europeizacji prawa karnego (w:) Księga dedykowana dr Ewie Weigend*, red. S. Waltoś, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, Kraków 2011, s. 97 – 104;
5. Garlicki L., *Przystąpienie UE do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – przygotowania i problemy*, Europejski Przegląd Sądowy 2011, nr 1;
6. Karsznicki K., *Wspólne zespoły śledcze*, Prokuratura i Prawo 201, nr 7-8;
7. Krzysztofciuk G., *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w Traktacie Lizbońskim*, Prokuratura i Prawo 2011, nr 7-8;
8. Kuczyńska H., *Kolizje norm prawnych we współpracy w sprawach karnych w ramach Unii Europejskiej (w:) Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011, s. 771 – 789;
9. Kulesza C., *Projekt Europejskiej Dyrektywy z dnia 18 maja 2011 r. w sprawie wsparcia i ochrony ofiar w świetle prawa polskiego*, Prokuratura i Prawo 2011, nr 12;
10. Namysłowska-Gabrysiak B., *Handel kobietami – wybrane dokumenty i akty prawne na poziomie Unii Europejskiej (w:) Księga dedykowana dr Ewie Weigend*, red. S. Waltoś, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, Kraków 2011, s. 229 – 243;
11. Nita B., *Ograniczenia w przekazywaniu na podstawie ENA w demokratycznym państwie prawnym*, cz. I – Europejski Przegląd Sądowy 2011, nr 4, cz. II – Europejski Przegląd Sądowy 2011, nr 5;
12. Nowak C., *Internacjonalizacja prawa karnego – zarys problematyki (w:) Księga dedykowana dr Ewie Weigend*, red. S. Waltoś, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XV, Kraków 2011, s. 245 – 253;

13. Sawicki M., *Pojęcie locus delicti i zasady jurysdykcji karnej w ujęciu prawnoporównawczym*, Europejski Przegląd Sądowy 2011, nr 9 (cz. I) i nr 10 (cz. II);
14. Wąsek-Wiaderek M., *Unijne i krajowe prawo karne po Traktacie Lizbońskim – zarys problematyki*, Palestra 2011, nr 1-2.